

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
İslâm Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

KADIZÂDE TİREVÎ
ve
MUSİKÎ RİSALESİ

Yüksek Lisans Tezi

M.Nuri Uygun

Danışman
Yard. Doç. Dr. Nuri Özcan

İstanbul - 1990

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz

Transkribe cetveli

I. Giriş

II. XV. yüzyılda musikî nazariyatı çalışmaları 9

III. Kadızâde Tîrevî (Hayatı ve Eseri)

A - Hayatı 15

B - Eserin nüshaları 17

C - Eserin genel özeti 20

IV. Risale-i Musikî 24

V. Terimler ve makamlar indeksi 52

VI. Özel isimler indeksi 58

Sonuç 62

Bibliyografya 63

Ekler (A) ve (D) nüshaları 65

Ö N S Ö Z

Türk Musikisinin nazariyatı ile ilgili ana kaynaklar üzerinde yapılan çalışmalar günümüz Türkiye'sinde yeni yeni gelişmeye başlamıştır diyebiliriz. Her ilimde olduğu gibi, musikî ilminin de tarihi gelişmesine yardımcı olmuş eserleri öncelikle geçmiş asırlardaki çalışmaları inceleyip bunları araştırmacıların istifadesine sunmak gerekmektedir. Bu düşünce ile yapmış olduğum yüksek lisans öğretiminin sonunda, musikî tarihi içerisinde yeri olan bir eser üzerinde çalışmayı amaçladım. İşte bu çalışmamda XV. yüzyılda yaşamış olan Kadızâde Tirevî'nin "Musikî Risalesi" adlı eserini seçtim. Muhtelif kütüphanelerde yazma nüshalarına rastlanan bu eseri seçmemdeki gaye, eserin üzerinde daha önce hiçbir çalışma yapılmamış olmasıdır.

Bu çalışmama önce eserin nüshalarını tesbit ile başladım. İstanbul'daki genel kütüphaneler ve imkânlar nisbetinde özel kitaplıklar ile Anadolu'daki kütüphane kataloğlarını inceledim. Bu çalışmalarım sonucunda eserin çeşitli dönemlerde kaleme alınmış beş nüshasını tesbit ettim. Ayrıca eserin yazıldığı devirdeki musikî nazariyatı çalışmaları konusunda da bilgiler topladım. Böylece, musikî çevrelerinde bugüne kadar sadece ismi bilinen bu eseri tanıtmaya çalıştım.

Eserin tanıtılmasında, XIV. ve XV. yüzyıllardaki musiki nazariyatı çalışmaları, Kadızâde'nin hayatı ve eseri hakkında bilgi verilmiş, risale transkribe edilerek, risalede geçen özel isimler, terim ve makamların indeksi yapılmıştır. Ekler bölümünde ise, üzerinde çalışılan beş nüshadan, istinsah kaydı bulunan ve en tafsilatlı olan (A) ve (D) nüshalarının asılları verilmiştir.

Yapılan bu çalışmanın çok mükemmel olduğu iddiasında değilim. Ancak, ilmi çalışmalarda takip edilecek esasların tesbiti yönünde benim için bir başlangıç olması dolayısıyla, gelecekte yapabileceğim çalışmalara metod yönüyle bir temel teşkil etmesi bakımından faydalı bir ön çalışma olduğu kanaatindeyim.

Yaptığım çalışmada bana, başından sonuna kadar yardımcı olan Sayın Yard. Doç. Dr. Nuri Özcan'a, ayrıca Sayın Prof. Dr. Mustafa Fayda'ya, Sayın Doç. Dr. Mustafa Tahralı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet Nuri Uygun

TRANSKRIBE CETVELI :

a	آ	j	ژ	s	ش
ā	آ	k	ك	t	ت
b	ب	ḳ	ق	ṭ	ط
c	ج	l	ل	u	اُ
ç	چ	m	م	ū	او
d	د	n	ن	v	و
f	ف	ñ	ڻ	y	ی
g	گ	o	اُ	z	ز
ġ	غ	ō	او	ž	ض
h	ه	p	پ	ẓ	ظ
ḥ	ح	r	ر	z̄	ذ
ḥ̣	خ	s	س	ç	ع
i	اِ	ṣ	ص	ç̣	ء
ī	ی	s̄	ث		

I. G İ R İ Ő

Musikî, insanlık tarihiyle başlayan tabii bir ihtiyaç olmuştur. İnsanı duyguların dile getirilişinde en güzel anlatım yolu olan musikînin tarihi de, bu bakımdan insanlık tarihi kadar eskidir. Çeşitli milletlere ait müzikler incelendiğinde bu yolla, her milletin adet, karakter ve duygu larının net bir şekilde yansıtıldığı görülür. Böylece yeryüzünde her toplumun kendisine mahsus bir musikisi olduğu gerçeği ortaya çıkar.

Musikî, insan ruhunu en derin şekilde etkilleyen bir sanattır. İnsanı bütün manevi kirlerden arındırır. Bunun için ruhî arınmada musikiden hemen bütün dinler yararlanma yoluna gitmişler, dinî mahfeller musikînin en güzel eserlerinin verildiği yerler olmuştur. Bu sebeple, gerek Doğu'da ve gerekse Batı'da dahî bestekârların çoğunun dinî bir menşe'den geldikleri gözlenmiştir. Özellikle bizim musikimizde, dinî hisler, zühd ve takva, hüzün, neşe, gurur gibi hisler en etkili şekilde işlenmiştir. Hendel'in bestelerinde dinî müziğin etkileri nasıl büyük olmuşsa, bizim musikimizde de gerek klâsik, gerekse dinî formda eser veren bestekârlarımızın eserlerinde de dinî musikînin etkisi açıkça görülmektedir. Rauf Yekta Bey, büyük bestekârlarımızın hemen her birinin bir tarikata mensub olduğuna işaret ederek, " Her biri asırla-

rın nadir yetiştirdiği bu üstadlar bütün bu bediî duygularını, bütün musikî dehelerini tekke musikisine sarf etmişlerdir." (1) sözleriyle Türk Musikisinde de dinî musikînin etkisini belirtmiştir.

Eserini incelediğimiz Kadızade Tirevî'nin de yazmada bize naklettiği efsanevî bir hikaye musikînin icadından söz etmektedir. (2) Katip Çelebi'nin " Keşfü'z-zünun " adlı eserinde de konu edilen efsane şu şekilde anlatılmaktadır.

Bir şahıs Fisagor'a rüyasında üç gün şöyle der: "Kalk, falan denizin sahiline git, orada garip bir ilim tahsil edeceksin." Fisagor'da kalkıp oraya gitmiş, fakat kimseyi bulamamış. Rüyanın zahirî manasının kastedilmediğine hükmederek o civardaki demircileri toplayıp çekiçlerini ahenkli bir şekilde vurmalarını emretmiş. Bu sesler üzerinde düşünmeye başlayan Fisagor, ilahî feyz eseri olarak gayesine ulaşmış ve bir alet yaparak üzerine bir ibrişim bağlamış. Sonra tevhide dair yazdığı şiirleri söylemeye başlamış ve halkı Ahirete yöneltten ilâhiler okumuş. Bu şekilde birçok kimsenin dünyadan el çekip Ahirete yönelmesini sağlamış, kısa bir süre içinde matematik il-

(1) Türk Musikîsi Klâsiklerinden İlâhiler, C.II "Mukaddeme"

İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, İstanbul: 1931

(2) Kadızade Tirevî, Musikî Risalesi, (2^a)

mine hakim olmuş, ruhların yurduna, ufukları geniş olan semalara vasıl olmuş."Feleklerin hareketlerinden hasıl olan cazip nağmeleri ve güzel besteleri işitiyorum, bu terennümler muhayyileme ve hafızama yerleşiyor" diyen Fîsagor buna dayanarak musikî ilminin kaidelerini belirtmiş, daha sonra gelen Aristo, bu ilimle meşgul olup organon adındaki müzik aletini yapmıştır. (3)

Müzik nazariyatının ilk eserlerine kısaca göz attığımızda Aristo'nun X. asırda Arapça'ya tercüme edilen *Problemata* ve *De Anima* adlı eserlerinin; Euklides'in *Sektio canonis* adlı eserinin, Batlamyus'un, *Harmonica* adlı eserinin musikî nazariyatı ile ilgili çalışmalarda Doğu dünyasında etkili olduğu görülmektedir. (4)

Müslümanlar arasında musikî nazariyatı üzerinde ilk ciddi çalışma El-Kindî (Ö:874) tarafından başlatılmıştır. Kindî'den sonra yetişen en önemli musikî nazariyatçısı Fârâbî (Ö:950) yazmış olduğu *Kitâb'ül-mûsikîyyul-Kebîr* isimli eserinde musikî nazariyatına önemli boyutlar kazandırmıştır. Daha sonra İbn-i Sîna (Ö:1037) ve Safiyyuddîn Abdülmü'min bin Fahir (Ö:1294) gibi alimlerce bu konu geliştirilmiştir.

(3) Kâtip Çelebi, *Keşfü-z zünûn*, C:II S:1902 - 1903

(4) H.G.Farmer, *İslâm Ansiklopedisi* (Musikî maddesi) C:VIII S:680 İstanbul-1936

Kadıızade Tirevî'nin yaşadığı XV. yüzyıldaki musikî çalışmalarına geçmeden önce, Türk Musikîsi sahasında XV. yüzyıla kadar yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermek istiyorum. İlk örneklerine Orta Asya dönemindeki hayt sırasında rastlanan musikîmiz sistem olarak Orta Asya döneminde şekillenmiş, daha sonraki asırlarda Türkler'in fethedip yayıldıkları bölgelerde aynı sistem ve ölçüler esas alınıp uygulamada kullanılmıştır. (5) Türk Musikîsinin nazariyatı konusunda eserlerin yazılmaya başlandığı yüzyıllarda, yukarıda bahsi geçen Yunan Filozofları tarafından ortaya konan nazariyatın pratikte bir değeri bulunmamakta idi. Bu filozofların sistemini yazdıkları müzik çoktan ölmüştü. İslâm dünyasında asıl çalınıp söylenen Eski İran, Arap ve Türk Musikîleri idi. (6)

İşte, musikîmizin nazariyatı ile ilgili en önemli kaynak eserler Safiyyuddîn Urmevî'nin te'lifleri ile XIII. yüzyıldan sonra başlamıştır. Daha sonraki yıllarda yazılmış bütün "Edvâr" kitapları Urmevî'nin eserlerini kaynak olarak kullanmışlardır. Urmevî eserlerinde, Fârâbî ve İbnî Sinâ'yı eleştirmiş, nazariyat konusunda o zaman için artık yaşamayan Yunan müzik sisteminin körü körüne tatbik edilmemesini belirtmiştir. Bu bakımdan musikî nazariyatı-

(5) Özkan İ.Hakkı, Türk Musikîsi Nazariyatı ve Usulleri, S:20 İstanbul-1987

(6) Yılmaz Öztuna, Türk Musikîsi Ansiklopedisi, C:I, S:215 İstanbul-1969

mızın temelini Urmevî'nin eserleri teşkil etmektedir diyoruz. Yazmış olduğu "Şerefiyye" adlı eser, İlhanlı ve - zirinin oğlu Şerefeddîn Harun(Ö:1279) için 1268 yılında hazırlanmış, beş makaleden meydana getirilmiştir. Daha önce yazdığı "Kitâb'ül-Edvâr"ında musikînin temel yapı - sını onbeş bölümde açıklamışsa da, "Şerefiyye", "Kitâb'ül Edvâr"ından daha mükemmel bir nitelik taşımaktadır. Ur - mevî, bu eserinde Türk Musikîsinin temel esaslarını açık - lamış, Arap yazısı harfleriyle sayı işaretleri ve ebced hesabı yardımıyla sayfalar süren cetveller halinde mü - kemmel şekilde işlemiştir.

Urmevî'nin yapmış olduğu bu çalışmalar sonraki yıl - larda yazılan bütün musikî kitaplarında esas alınıp adı hemen her yazarca anılmıştır.

Kadıızade Tirevî'de eserinde, "Şerefiyye" nin şerhle - rinden olan, Tebriz'li sanatçı Şihabeddin Abdullah Say - rafî'nin, Celayir Hükümdarı Sultan Üveys'e sunduğu "Hü - lâsatu'l-Efkâr adlı eserini, ayrıca Fârâbî ve İbn-i Si - na'nın eserlerini tetkik ettiğini belirtmektedir. (7)

XIII. yüzyıldan başlayarak XVI. yüzyıl ortalarına ka - dar devam eden musikî nazariyatı çalışmalarında "oniki makam düzeni" denilen sistem çok yaygın olarak kullanıl -

(7) Kadıızade Tirevî, Musikî Risalesi, (6^a)

mıştır. Bu düzenin ortaya birdenbire çıkmadağı, bütün sanat alanlarında olduğı gibi önceki devrenin musikî yapısında baş göstermiş gelişmelerle değişik nitelik kazanarak geliştiğı muhakkaktır. XIV. yüzyılda Azerbaycan bölgesindeki musikî alimleri bu sistemi açıklarken, Huzistan, Fars ve Cibâl bölgelerinde de aynı sistem benimsenmiş ve nazariyatçılar eserlerinde bu sistemi esas almışlardır. XV. ve XVI. yüzyıllarda yazılan nazariyat kitaplarında da aynı sisteme devam edilmiştir. Günümüze ulaşan en eski besteler de XIII. ve XIV. yüzyıllarda bestelenen eserlerdir.

XIV. yüzyılda musikî nazariyatı çalışmalarında da önceki yüzyıldaki sisteme devam edilmiştir. Kafkas sıra dağlarının doğusundan güneye doğru uzanan Azerbaycan bölgesinde, Artuklu ülkesinde yaşadığı anlaşılan musikîşinas ve edebiyatçı Hatîb el-Erbilî (Ebû Abdullah Bedreddin Muhammed), (Ö:1331) Arapça manzum eseri "Urcûzetü'l-engam(1329)" ve onun şerhi "Cevâhirü'n-nizâm fî ma'rifeti'l-engam(1329)"ında, Tebrizli sanatkar hattat Şihabeddin Abdullah Sayrafî'nin (Ö:1345)⁽⁸⁾ "Safiyyuddîn Urmevî'nin "Kitâbü'l-Edvâr"ını açıklayıp Celayir hükümdarı Sultan Üveys adına kaleme aldığı "Hülâsatü'l-Efkâr fî marîfeti'l-Edvâr" adlı eserinde; çağın tanınmış matematik bilgini Cemaleddîn Abdullah el-

(8) Ali Alparslan, T.D.Vakfı İslâm Ansiklopedisi C:I S:132
İstanbul-1989

Mardinî(Ö: 1378), " Mukaddimet'u fî ilm-i kavânini'l- en- gam" ile onu açıkladığı "Urcûzetu fî şerhi'n-nağamât" ad- lı eserinde; yine Celayirli ülkesinden Celâleddin Fazlul- lah el-Ubeydî, Urmevî'nin iki eserini ayrı ayrı açıkladı- ğı kitaplarında hep aynı musikî yapısını ele aldılar.

Azerbaycan'ın doğusundaki bölgelerde ise çağın değer- li ilim adamı Kutbeddîn Mahmud Şirazî(Ö:1317) "Dürretü't- tac li gurrati'd-dibâc" adlı ilimler ansiklopedisinin bir bölümünde musikî nazariyatı konusunu işlemiştir.

Fars bölgesinde bulunan Muzafferîler Devleti'nde de bu yüzyılda Safiyyuddin Urmevî'nin eseri sık sık ele alın- dı. XIV. yüzyılın ortalarında "Nefâyisü'l-fünûn ve arâyi - sü'l-uyûn" adlı ansiklopedikeserinin bir kısmını musikîye ayıran Şemseddin Muhammed el-Âmulî(Ö:1349) veya 1352)'nin eserinde,Hasan Kâşânî (veya Kâzerûnî)'nin "Kenzü't-tuhaf" (1355) adlı ansiklopedik eserinde aynı konu ele alındı.Ha- san Kâşânî'nin eserinin bazı bölümleri daha sonra Amasyalı Şükrullah Çelebi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Yine bu ülkede yaşamış olan Mevlânâ Mübârekşah adlı araştırmacı Urmevî'nin Kitâbü'l-Edvâr'ını şerh etmiş ve 1375 yılında Şâh Şucâ'ya ithaf etmiştir. Bu eserde aynı sistem açıklan- mış ve sesin fizik temeli üzerinde dikkate değer yorumlar yapılmıştır.

Bu yüzyılda Batı Türkistan'da yapılan çalışmalarla ilgili geniş bilgi bulunmamakla birlikte, yine Urmevî'nin kitabını açıklayan Tabîb Fahreddin Muhammed Hocendî'nin "Şerh-i Kitâbü'l - edvâr"ı ile Lütfullah Semerkandî'nin "Şerh-i Kitâbü'l - edvâr"ını zikretmeliyiz.

II. XV. YÜZYILDAKİ MUSİKÎ NAZARİYATI ÇALIŞMALARI :

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan sonra, ülke topraklarının genişletilmesi esas gaye edilip, fetih hareketlerine büyük ağırlık verilmiştir. Fetih hareketleriyle birlikte, fethedilen yerlerde, külliye tabir edilen, cami, medrese, imaret, kütüphane gibi kuruluşlar meydana getirildi. Bu kuruluşlarda fethedilen şehrin halkına hizmetle beraber, kültür ve sanatın yardım da esas düşüncelerdendi. Bu konuda devrin hükümdarlarının teşvik ve himayeleri de ilim ve sanatın gelişmesinde önemli olmuştur. II.Murad Han (Ö:1451) ve II.Mehmed Han(Fatih) (Ö:1481)'in ilim ve sanat ehline gösterdiği yakınlık bunu doğrulamaktadır.(9)

Bu yüzyılda, musikî nazariyatı ile ilgili çalışmalar XIV. yüzyıldaki önemini koruyarak devam etti. Batı Türkistan, Osmanlı ülkesi ve Azerbaycan'daki bütün çalışmalar Safiyyüddin Urmevî'nin sistemini esas almış ve birçok musikî araştırmacısı bu sistemi işlemiştir.

Osmanlı ülkesinde, Kırşehir'li Nizameddin oğlu Yusuf Dede, Risâle-i Mûsikîyye(1410) isimli Farsca yazdığı eserinde Safiyyüddin sistemini ele aldı.

II.Murad Han(1421-1444 , 1445-1451)'in musikîye olan sevgisi sarayın musikîşinaslara açık olmasına ve bu konu-

(9) H.Sadeddin Arel, (Fatih Devrinde Türk Musikîsi) Musikî Mecmuası, Yıl:1953 Sayı:63-65

da kendisine musikî eserlerinin takdim edilmesine vesile olmuştur. Hızır bin Abdullah, yazmış olduğu Türkçe " Edvâr"ını (1441) devrin padişahı II.Murad'a sunmuştur. (10) Yine II.Murad Han'a sunulmuş olan Bedr-i Dilşad (1404-?)' in 1426'da hazırladığı manzum ansiklopedisi " Muradnâme " nin musikî bölümünde; Abdülkâdir-i Merâgî'nin, Osmanlı başkentine geldiğinde saraya alınan küçük oğlu Abdülaziz Çelebi'nin, Sultan II.Mehmed Han(1444-1445,1445-1481) adına ithaf ettiği "Nekâvetü'l-edvâr" adlı eserinde; tarihçi Amasya'lı Ahmet oğlu Şükrullah Çelebi(1388-1465?) " nin genç yaşta bazı kitaplardan Türkçe'ye çevirerek ha -

(10) Hızır bin Abdullah, Edvâr'ının ön sözünde kitabın yazılışı ile ilgili olarak şunları söylemektedir."...Böyle rivayet eder bu edvarın müellifi Hızır bin Abdullah ki , günlerden bir gün ben acize padişah şöyle işaret etti ki, -Bu ilmi musikî be gayet latif ve şerif bir ilimdir ve hem senin dahi bu ilimde hayli çalışmaların vardır. Nola bu bâbda bir kitap te'lif etsen, ta kim bu ilmin vasılları ve talibleri anı okuyub hayr ile analar." Çün bunu işit - tim, utancımдан terlemeye başladım ve dedim ki -Musikîşinasların pîri üstad Sinâ, Ali ve Mehmed gibilerin huzu - runda ne haddim var ki bunun gibi bir işe tekaddüm edem.." "

Bkz: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan bölümü,

nr:1728

zırladığı "Risâle-i Mûsikî" sinde⁽¹¹⁾ Safiyyüddin'in sistemi incelenmiştir. Bu çağın bir diğer önemli kitabı, ünlü alim Fethullah Mü'min Şirvanî'nin(Ö:1453 ?) Sultan II. Mehmed Han adına yazdığı "Er-Risâlet'ü fî ilmi'l-Mûsikî" veya "Mecelletü'l Mûsikî" isimli nazariyat kitabıdır. Bu eserinde Şirvanî, sesin fizik yapısı üzerinde ortaya değişik görüşler attığı gibi, Abdülkâdir-i Merâgî'yi de eleştirmektedir.

Yüzyılın sonlarında Lâdik'li İsrafilzâde Abdülmecid oğlu Muhyiddîn Mehmet Çelebi (Ö:1494 ?) nin yazdığı "Risâletü'l-fethiyye(1484-1485) ve "Zeynü'l elhân fî ilmi't-te'lîfi ve'l-evzân"(1483) adlı eserler, II.Bayezid Han'a ithaf edilmiş olup, eserlerinden O'nun, çağının önde gelen kişilerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

II.Bayezid ve II.Mehmed devirlerini idrak eden ve Usta Şemsî adıyla tanınan Aydın'lı Şemseddin Nahîfî'nin,

(11) Şükrullah, Safiyyuddin'in "Edvâr"ını, İbn-i Sîna, İbn-i Nasr, Kemal-i Tebrizî ve Kâzerunî'nin eserleriyle ihvân üs-safa ve diğer eserlerden de yirmi bir fasıl ilavesiyle Türkçe'ye tercüme etmiş ve Yıldırım Bayezid'in oğlarından İsa Çelebi'ye ithaf etmiştir. Eserde o devirde Türkler tarafından kullanılan musikî aletleri hakkında bilgiler de bu lunmaktadır.

"Bereket" isimli musikî kitabı, (12) Ahizade Ali Çelebi' - nin "Risâletü'l-mûsikî fil-edvâr" isimli eseri, Tire'li Kadızâde'nin "Mûsikî Risalesi" bu devrin nazariyat konu - sunda yazılmış kitaplardandır.

Azerbaycan ve Batı Türkistan kesiminde ise en önemli musikî nazariyatçısı, şair, ressam, hattat, hanende, ha - fız Hâce Kemaleddin Abdülkâdir bin Gaybî el-Merâgî (Abdül- kâdir-i Merâgî(Ö:1435)'dir. Merâgî, önce Celâyir ülkesinde yaşadı. Sonra Batı Türkistan'a geçip Timur'lu devletinde hayatını sürdürdü. Azerbaycan'da iken Safiyyuddîn'in sis- temini işlediği, " Şerh-i Kitâbü'l-Edvâr ", " Zübdetü'l - Edvâr ", " Risâle-i Fevâid-i Aşere ", " Kenzü'l-elhân " isimli kitaplarını yazdı. Batı Türkistan'da ise daha yük- sek nitelikte " Câmiu'l-elhân "(Semerkand - 1406) ile " Makâsidu'l-elhân " (Herat - 1418)'ı yazdı. Merâgî bu e - serleriyle musikîmizin en büyük nazariyatçılarından biri olarak tarihe geçmiştir. (13)

Yüzyılın büyük mutasavvıf âlim ve edebiyatçısı Nured- din Abdurrahman Câmî (Ö:1493), musikînazariyatı konusun - da yazdığı " Risâle-i Mûsikî " (1485) adlı eseriyle dik - kati çekmektedir.

(12) Mehmed Mecdî, Hadâiku's-Şakâik, S:231-232, İstanbul- 1269

(13) Nuri Özcan, T.D.Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C:I, S:242- 244

Kimliği hakkında kesin bilgi bulunmayan Batı Türkistan'lı olduğu sanılan Ali Şah bin Böke, Hüseyin Baykara'nın veziri Ali Şîr Nevâi'ye takdim ettiği " Mukaddimetü'l-usûl" adlı eseriyle bu yüzyıldaki nazariyat çalışmalarına katkıda bulundu.

Abdülmü'minin bin Safiyyuddîn'de, " Behcetü'r-rûh " adlı eseriyle XV. yüzyılın nazarî musikî çalışmalarına katılmış ve musikînin yapısı üzerinde durmuştur. (14)

XV. yüzyılda, musikînin yayılması ve ilim çevrelerinde nazarî çalışmaların yapılmasında en büyük rolü tarikatlar oynamıştır. Bunlar arasında Mevlevîlik, Kadirîlik, Bektaşîlik, Halvetîlik bilhassa sayılmalıdır. Hacı Bayram-ı Velî (Ö:1430?), Bâkîoğlu Rûmî (Ö:1469), Abdurrahîm-i Tîrsî (Ö:1519) gibi mutasavvıflar bu devrin önemli dini musikî bestekarları arasanda yer almışlardır.

Türkistan'da ise Abdülkâdir-i Merâgî'nin talebesi Gulâm Şâdî (Ö:1490?), Doğu Türkistan hakanlarından Hüseyin Baykara (Ö:1506) önemli bestekârlardandır. II. Bayezid Han (Ö: 1512), Şehzade Korkud (Ö:1513), Hasan Can Çelebi (Ö: 1567) de devrin musikîye gönül vermiş devlet adamlarındandır.

(14) M.Kemâl Özergin, (Geç Ortaçağ Klâsik Musikîde Ezgi Dizileri), Mızrap, İstanbul-Mart 1984, Sayı:5 S:18

XV. yüzyılda yazıldığı bilinen nazariyat eserlerini kronolojik olarak şöyle sıralayabiliriz:

1406	Abdülkâdir-i Merâgi	: Câmiu'l - Elhân
1410	" "	: Risâle-i fevâid-i aşere
1410	" "	: Kenzü'l Elhân
1418	" "	: Makâsıdu'l Elhân
1418	" "	: Şerh-i Kitâbu'l Edvâr
1418	" "	: Zübdetü'l Edvâr
1410	Kırşehirli Nizameddin
oğlu Yusuf Dede	: Risâle-i Musikiyye
1410	Amasyalı Ahmedoğlu
Şükrullah	: Risâle-i Musikî
1427	Bedri Dilşad	: Muradname
1434	Heratlı Abdülmelik	: Şerhü'l muhtasar fi'l-mûsikî
1441	Hızır bin Abdullah	: Edvâr
1445	Ali Şah bin Hacı Böke	: Mukaddimetü'l Usûl
1450	Fethullah Mü'min
Şirvanî	: Er-Risâletu fî ilmi'l Mûsikî
1455	Abdülaziz Çelebi	: Zeynu'l Elhân
1483	Lâdikli İsrafilzade
Abdûlmecid Mehmed Çelebi	: Zeynü'l Elhân fî ilmi't te-
lîf-i ve'l evzân
1484	" "	: Risâletü'l Fethiyye
1485	Nureddin Abdurrahman
Camî	: Risâle-i Mûsikî
1485	Aydınlı Şemseddin Nahifî	: Bereket
1490	Ahizade Ali Çelebi	: Risâletü'l Mûsikî
1490	Abdûlmü'minin bin
Safiyyuddin	: Behcetü'r Rûh

III. KADIZÂDE TİREVÎ :(Hayatı ve eseri)

A - Hayatı :

Kadızâde'nin hayatı ile ilgili ana kaynak, Taşköprülüzâde'nin " Eş-şakâiku'n-numaniye fî ulema-i'd-devlet'il Osmaniye " adlı eseridir. Kadızâde Tirevî, yukarıda zikrettiğimiz gibi XV. yüzyılda yaşamış ilim adamlarındandır. Babasının Kastamonu'da kadılık yapmasından dolayı "Kadı - zâde" diye anılmıştır.

Kadızâde, asrının âlimlerinden dersler alarak kendini yetiştirdi. Fen ilimlerinde, bilhassa matematikte üstün bilgi sahibi oldu.⁽¹⁵⁾ Hızır Bey İbn-i Celaleddin'in hizmetinde bulundu ve daha sonra Tire Medresesine müderris olarak tayin edildi. Tire'deki müderrisliği sırasında üne kavuştu ve "Tirevî" ismiyle anılmaya başladı.

Fatih Sultan Mehmed Han (Ö:1481) tarafından İstanbul'da Sahn-ı Semân Medreseleri kurulunca da bu medreselerden birine müderris olarak görevlendirildi.⁽¹⁶⁾ Daha sonra Bursa'ya kadı olarak tayin edilen Kadızâde bir müddet sonra ikinci defa Sahn-ı Seman Medreselerine tayin edildi. II.Bayezid (Ö:1512)'in tahta geçmesiyle tekrar Bursa'da ikinci defa kadılık ile görevlendirildi. Fakat bu görevi istemiyerek kabul etti. Bursa'da bu görevde iken 3 Ramazan 899 / 7 Haziran 1494 tarihinde vefat etti.

(15) Mehmed Mecdî, Hadâiku's-Şakâik, İstanbul-1269, S:208

(16) Taşköprülüzâde İsamuddin Ebul'hayr Ahmed Efendi, Eş-şakâikun numaniye fi'ulemaid-devleti'l Osmaniye, İstanbul-1985 (nşr:Abdülkadir Özcan) S:189

Şemseddin Sami, Kâmûsu'l-A'lâm adlı eserinde Kadızâde Tirevî için, "Gençliğinde Semerkand'a seyahatle Uluğ Bey'in medresesinde tahsîl-i ulum ve fûnun etmiş olduğu zannedilip, oraca (Kadızâde-i Rumî) denmekle şöhret bulmuştu"⁽¹⁷⁾ şeklinde bahsetmekte ise de, ilgili diğer kaynaklarda Tirevî'nin Semerkand'a gittiğine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Taşköprülüzâde eserinde, kendi babasının medrese tahsili sırasında "Mevâkîf" adlı eserin şerhini "araz" kısmından "cevâhir" kısmına kadar Kadızâde Tirevî'den okuduğunu kaydetmektedir.⁽¹⁸⁾ Mevâkîf, o zamanın medreselerinde okutulmakta olan Cürcanî'nin eserlerinden biridir.⁽¹⁹⁾ Kadızâde'de müderrisliği sırasında bu eseri okutmakla ünlü idi.

Kadızâde Tirevî'nin ismi "Şakâyık" ta "Kâsım bin Kadızâde" şeklinde geçmektedir. İncelediğimiz beş yazma nüshadan sadece (A) nüshasında ise "Muhammed Kadızâde Tirevî" ibaresine rastlanmaktadır. Bu durumda asıl isminin, Muhammed Kâsım veya Kâsım Muhammed olması kuvvetle muhtemeldir.

(17) Şemseddin Sami, Kâmûsu'l A'lâm, İstanbul-1306 C:V S: 3540

(18) Taşköprülüzâde İsamuddin Ebul'hayr Ahmad Efendi, "Eş-şakâikun numaniyye fi'ulemaid-devletil Osmaniye" (nşr: Abdülkadir Özcan) İstanbul-1985 S: 189

(19) Kâtip Çelebi, Keşfüzzünun, C:II S:1891

B - Eserin Nüshaları

İstanbul'da genel ve özel kütüphanelerde yaptığımız çalışmalarda eserin şu nüshalarını tesbit ettik:

(A) Nüshası : Beyazid Devlet Kitaplığı, Veliyyüddin Efendi bölümü 3181 numarada kayıtlıdır. 220 X 170 mm. ebadındaki 15 sahifeye 180 X 130 mm. lik tek sütun halinde 19 satır olarak beyaz aharlı kağıtlara nesih ile yazılmıştır. Eserin, 174^b - 181^b varakları arasında bulunan risaleden önce ve sonra yazılmış değişik hatlarla başka risaleler de bulunmaktadır. Eser, sırtı bordo, ön ve arka kapakları siyah derili, mukavva ile ciltlenmiştir.

Tesbit ettiğimiz beş nüsha içerisinde, tarih kaydı en eski olanı ve diğer nüshalara göre eksik bulunmadığından dolayı (A) nüshası olarak bu nüsha alınmıştır. Eserin yazılış tarihi 23 Şaban 1087 / 31 Ekim 1676 dır. Hattat ismi kaydı yoktur.

(B) Nüshası : Köprülü Kütüphanesi, Fazıl Ahmet Paşa bölümü 275 numarada kayıtlıdır. 255 X 145 mm. ebadındaki 15 varak 160 X 80 mm. lik muhtelif satırlar halinde tek sütuna nesih ile beyaz aharlı kağıtlara yazılmıştır. Kahve rengi deri mukavva cilt içinde bulunan eserin 104^b - 119^a varakları arası "Musikî Risalesi" başlığıyla Kadrzâdenin risalesi bulunmaktadır. İstinsah kaydı yoktur. Risale, Nailî Kadîm, Muhammed Bahâî, Nazif Üsküdarî tarafından

rından sonra değişik hatla yazılmıştır.

(C) Nüshası : Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa bölümü 1503 numarada kayıtlıdır. 200 X 120 mm. ebadında beyaz aharlı kağıtlara, 155 X 70 mm. lik 24-25 erli satırlar halinde talik ile tek sütun olarak yazılmıştır. İstinsah kaydı bulunmayan risalenin baş kısmında diğer nüshalara göre eksik satırlar bulunmaktadır. Kitabın sırtı bordo renkli cilt bezi ön ve arka yüzü erguvan renkli kağıtla kaplı olup, 1^b - 9^b varakları arasında musikî risalesi yer almıştır. Risalenin bitiminden sonra, aynı kap içerisinde, bazı ilâhi güftelerinin yer aldığı bir güfte mecmuası tertib edilmiştir.

(D) Nüshası : Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet kitapları bölümünde (K.442) numarada kayıtlıdır. 205 X 110 mm. ebadında 38 sayfa olarak beyaz aharlı kağıtlara 160 X 70 mm. lik 15'er satır halinde talik ile yazılmıştır. " Haza Risale-i Edvar" başlığıyla başlayan risale haki renkli cilt bezli mukavva bir cilt içerisinde. Risalenin sahifeleri kenarlarında çeşitli makam seyirleri yazılmış ve son sahifelerde ney şekilleri ile ebced notası tablosu verilmiştir. Varaklar 1^b - 20^a arası numaralanmıştır. Makam isimleri kırmızı mürekkeble yazılmıştır. H.1189 yılında Mehmed Said tarafından istinsah edildiği (18^b)nolu sahife de belirtilmiştir.

(E) Nüshası : Süleyman Erguner (torun) özel kitaplığında bulunan bu nüsha baskı başlıklı beyaz kağıtlara rika ile yazılmıştır. Nüshaya sahife numaraları verilmiştir. 42 sahife 14 satır olarak tek sütuna yazılmıştır. 190 X 122 mm. ebadında olan eser kahverengi mukavva ciltli olup 130 X 90 mm. lik 14 er satır halinde yazılmıştır. Yazma H.1265 yılında istinsah edilmiştir.

Eserin nüshaları toplu olarak gözden geçirildiğinde, büyük farklılıklara rastlanmamış, ancak bazı kelime ve ifade değişiklikleri göze çarpmıştır. Bu farklılıklar (A) nüshası esas alınıp gösterilmiş, diğer nüshalardaki değişiklikler ise parantez içinde belirtilmiş, dip notlarda ayrıca açıklayıcı bilgi verilmiştir. (A) nüshası 23 Şaban 1087 / 31 Ekim 1676 tarih kaydı ile bulunan en eski ve tafsilatlı nüsha olması dolayısıyla esas nüsha olarak seçilmiştir.⁽²⁰⁾ Bu nüshadan başka (D) ve (E) nüshalarında istinsah tarihi bulunmaktadır. (D) nüshası (18^b) sahifesinde, " El fakir Muhammed Said gufira lehu bi avnillahi'l-gaffar temmetü'l-edvar sene 1189 " kaydı bulunmaktadır. Nüshanın tamamlandığı tarihte (1189.H / 1775.M) Mehmed Said Efendi(Ö:1213.H) ve Mehmed Said Bey(Ö:1215.H) isimli iki meşhur ^{hattat} hayatta ise de bu hattatlar mı yoksa

(20) (bkz. Mustafa Yeşil, "Türk Musikîsi için bir bibliyografya çalışması" Musiki Mecmuası, Yıl: 18 , Sayı: 221 , Sayfa: 138)

başka bir "Mehmed Said" tarafından mı yazıldığı bilinmemektedir.⁽²¹⁾ (D) nüshasında diğer nüshalardan farklı olarak, her sahifenin yan kısmına aynı hatla yazılmış olan makam seyirleri, transkribe edilerek eserin sonuna sayfa numaralarıyla ayrıca yazılmıştır.

İstinsah kaydı olan diğer nüsha (E) nüshası olup. (H. 1265), (B) ve (C) nüshalarında ise istinsah kaydına rastlanmamıştır.

C - Kadızâde'nin eserinin genel özeti :

Kadızâde'nin eseri, Türk Musikîsi konusunda yazılan eserlerin önemlilerinden ve Türkçe olarak yazılmış ilk örneklerindendir. Kadızâde Tirevî, risalesinde kendinden önce yazılmış olan edvar kitaplarının metodunu takip etmiştir.

Tirevî, eserinin hamdele bölümünden sonra, daha önce yazılmış edvar kitaplarındaki gibi , makamları tasnif etmiş, bundan sonra, musikinin hayvanlar/üzerinde dahi ne kadar tesirli olduğunu anlatan iki hikaye nakletmiştir. Kaydettiği hikayeleri "İhyâ-u ulûm" dan aldığını belirtmiştir.⁽²²⁾ Bu hikayelerden birincisinde, Mısır'da meydana gelen bir olay anlatılarak, Halife huzurunda, ezanın makamla okunması konusunda yapılan tartışma dile getiril-

(21) İbnülemin Mahmut Kemâl İnal, Son Hattatlar, S: 352
İstanbul-1970

(22) İmam-ı Gazalî, İhyâu Ulûmi'd-din, (İstanbul-1975 baskısı) C: II , S: 689

miştir. Bu toplantıda Farabî ve İbn-i Sina'nın da hazır bulunduğunu ifade ediyor. Farabî'nin ölüm tarihi (950.M) olduğu, İbn-i Sina'nın da doğum tarihinin (980.M) olduğu düşünülürse her ikisinin de o mecliste bulunmaları mümkün değildir. Ayrıca Farabî'nin Mısır'a gitme hadisesi araştırmacılar tarafından şüpheyile karşılanmaktadır.⁽²³⁾ Aynı olayla ilgili hikaye "Haşim Bey Edvar'ında" da geçmektedir. Fakat "Haşim Bey" olayın geçtiği yeri Bağdat olarak belirtmiş, Farabî'nin yerine de Safiyyüddin Abdülmü'min'in ismini kaydetmiştir.⁽²⁴⁾ (A) nüshasında bu olayın geçişi ve toplantı tarihi olarak H.376 yılı Recep ayının sekizi kaydedilmiş olup o tarihte Farabî ölmüş, İbn-i Sina ise henüz altı yaşındadır.⁽²⁵⁾

Tirevî'nin eserinde naklettiği ikinci hikayede tarih kaydına rastlanmayıp, aynen "İhya"dan alındığı görülmekte. Bu hikayede de hayvanların müziğe olan ilgilerinden bahsedip, insanın müzikten daha çok hislenmesi gerektiği fakat her insanın aynı duyguyu taşımadığını belirtmiştir.

Tirevî bu arada musikînin ve makamların icadından bahsedip, Katip Çelebi'nin "Keşfüzzünun"unda naklettiği, Fîsagor'un rüyasında musikî ilmini öğrenmek üzere işaret aldığı ve feleklerin hareketinden hasıl olan nağmeleri i -

(23) Abdülhak Adnan, İslâm Ansiklopedisi, (Farabî maddesi) İstanbul-1944 C:IV , S:453

(24) Haşim Bey Edvarı, İstanbul-1864 , S:44

(25) (bkz. Kadızâde Tirevî, Musikî Risalesi, (A) nüsh. S:75^a)

şittigini anlatmıştır.⁽²⁶⁾ Daha sonraki satırlarda Tirevî terkinin, Nasırriddin Farabî, Kemaleddin Buharî, İbn-i Sina gibi alimlerce kırksekize çıkarıldığını anlatmıştır. Kendisinin de aynı usulü takip ettiğini, "Bu Kadızâde Tirevî dahi anların tarikinden çıkmayub kırksekiz terkinin esamisin zikredelim inşaallahı teala" satırlarıyla belirtmiştir.⁽²⁷⁾

Tirevî'nin on iki makam, yedi avaze, dört şube, kırksekiz terkin olarak sıraladığı makamları yukarıda adı geçen alimlere göre sıralamıştır. Haşim Bey, "Edvar"ında bu şekildeki makam sıralama sistemini şu alimlerden aldığı - nı belirtmiştir; Safiyyuddin Abdülmü'minin, Nasırriddin Farabî, Kemaleddin Tusî, Şeyh Şihabeddin, Şeyh Ebu Ali Sinâ, Abdülaziz Kirmanî, Celaleddin Harzemî, Şemsi İsfahanî, Celaleddin Şüsterî, Muhammed Lalâ Mısrî, Hoca Abdülkadir-i Meragî.⁽²⁸⁾ Görüldüğü gibi Tirevî'nin risalesinde bu isim - lerden sadece üçü geçmekte olup, daha sonra yazılan edvar kitaplarında mesele daha geniş şekilde ele alınmıştır. Tirevî'nin eserinde isminden bahsettiği, Farabî ve İbn-i Sina hakkında gerekli bilgiye sahip olduğumuz halde, üçüncü olarak kaydettiği Kemaleddin Buharî hakkında bilğimiz pek fazla değildir.

(26) Katip Çelebi, Keşfü'l-zünun, C:II , S:1902 - 1903

(27) (bkz. Tirevî, Musikî Risalesi, (A) nüshası S:176^b)

(28) Haşim Bey, Edvar, İstanbul-1864 S:45

Kadıızâde daha sonraki satırlarda, eserini yazmadan önce birhayli kaynaktan istifade ettiğini, bunlardan Tebriz'li sanatkâr Şihabeddin Abdullah Sayrafî'nin (Ö:y341) Celâyir Hükümdarlarından, Sultan Üveys'e takdim ettiği risaleyi okuduğunu söylüyor. Yine bu risalede "terkiyat"ın altmışdört olarak kaydedildiğinden bahsetmektedir. Sayrafî'nin "Hülâsatü'l Efkâr" isimli bu eseri Safiyyüddin Urmevî'nin "Kitâbu'l Edvâr"ının şerhidir. (29)

Kadıızâde bundan sonra, oniki makam, yedi avaze, dört şube ve kırksekiz terkibi ayrı ayrı seyirleriyle izah etmiştir. Makamların herbirini açıklarken, tam olmayan aralıkların tanbur, çenk, kanun, miskâl, gibi sazlarda ne şekilde ayarlanacağını anlatmış, "ney" hakkında fazla bilgisi olmadığını "Eğer ehl-i nefes isen ehline müracaat eyle taki malumun ola" sözleriyle, "ney"deki tam olmayan aralıkların durumunu ehline bırakmıştır.

Makamların seyirlerini ayrı ayrı izah ettikten sonra "İşte kırksekiz terkinin dahi şerhi burada tamam oldu" diyerek eserine son vermiştir.

(29) Ali Alparslan, T.D.Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul-1989 C:I , S:132

IV. RİSÂLE-İ MÜSİKÎ

(174^b) Hamd-i bî had ve senâ-î bî 'ad⁽³⁰⁾ ol hâlık-ı enfâs ve râzık-ı cin ve inâsa ôlsün kim bu âlem-i kevnî perde-i takdirden nakş-ı âcible ve taşnîf-i garible râst bağladî ve şer-î Muhammedî ve âyîn-i Ahmedi hisârlarîniñ sâkinlerîne pençgâhî mâye-î hidâyet eyledî ve hezâr-ı şalavât-ı şâfiyât-ı zâkiyat ve bişumâr-ı tuhaf tahîyyât-ı tayyibât-ı nâmeyât isâr ve ravza-î mutahhera ve nesâr-ı merkad-ı muâtîrine ôlsün kim tâvus-u cenân " Subhanellezi esrâ " ve bileyli hezar-ı destân-ı " Vemâ yentîku ânil hevâ " dır.⁽³¹⁾ Dahî âline ve aşhâbına ve enâbına ve ahhâbına ôlsün kim her birîniñ âvâze-î zikr-î cemîllerî etrâf-ı hicâzî güzêrân idûb felek atlasa muvâzî olmuşâur bâdehu bilgilki şeyh-i mûsikâr bir muşannıf-ı edvâr ve bir müellif-i evtâr kimesne idî dem-i Dâvudla demsâz ve zebûr-u ûşşak ile hem avâz idî ûşşakî ile sevâmî-î hicâzî ve irakî tamâm ve mevâdi-î isfahân ve ûşşakî makâm be makâm seyr idûb büzürg küçeklerinin nevâsıyle pürsüz ve sâz idî semâ-î hâne-î felekde rakkas-ı mihr ve mâh urdukda ve kâşâne-i ins-u melekde halka-î zikr ve semâ turdukda bir gün enîn ve henîn içinde yâtûr iken nâle-î hazîninden felekler giryân ve girye-î enîninden melekler nâlan idî hezâr-ı eknâf-dan gûş-u huşuna bir sadâ-yı vahy-i âsar ve sûret-i icâz

(30) biad : lâyuad (E) nüshasında

(31) (C) nüshası bu ayetle başlamaktadır.

şîār irdi kim her tarafdan musāviul cihāt ve mütesāviun nağamāt vennakārat idi bir nağme-i hemvārū fūrūdāşt-ı bî karar idi ki cānī ol şadādan denk ve bihūş ve ol şavtdan mest ve medhūş oldu her tarafa iltifāt-ı nazar ve her ci hete ki teveccühe başa kıldı ālem-i ağıardan hālī olub felek devārın harekātı mevzunesiniñ ve şavtu şadāsı imiş bildi ve bādehu bû şadānıñ semāina müdāvim ve bû şavtıñ esmāina mülāzim olub oniki gün gelub gitdi ve her gün bir dürlü şadā işitdi onüçünçü gününe varıacak evvelki gün işittiği şadayı işitdi ve bû üslub üzerine kâşd idub ol oniki şadā hatırında nakş oldukda oniki burca teşbih idub bû şadālara makām deyub her birin bir ismile müsemma kıldı ol isimler bünlardır ki zikr olunur inşāallahu teālā rāst, irāk, isfahān, zirefkendküçek, uşşak, büzürk, zirgüle, rehāvī, hüseyinī, hicāz,

(175^a) buselik, neva⁽³²⁾ (işde oniki makāmın esāmisi bunlardır ki zikr olunur)⁽³³⁾ bādehu ol şeyh-i müsikār hazretleri bû ilmi ziyāde itmek murād idub iki makāmı birbirīyle cemī kılub yedi dahī telif idub bunlara ağāze ve avāze deyub sebā-i seyyāreye teşbih idub bünların her birin bir ismile müsemma kılāi ol isimler bünlardır ki

(32) (C) nüshasında makam isimleri çerçeve içindedir.

(33) (C) nüshasında

zıkr olunur inşaallah Geveşt(rehāvi hüseyñi), Nevruz(rehavihicāz), Selmek(büzürg zirgule), Şehnāz(küçek hicāz), Hisār(büzürg rāst), Gerdāniye(rāst hüseyñi), Māye(úzzal rāst). (34) bādehu zālik bñ cümleden dört dahī telīf idub bñlara şube deyüb çar ānāsıra teşbih idub bñların da - hī her birin bir ismile müsemma kıldi ol isimler bunlardırki zıkr olunur Yegāh, Dügāh, Segāh, Çargāh ve bādehu ol şeyh-i müsikār bñ cümleden yigirmi dört dahī telīf idub bñlara terkib deyüb gicenñ ve gündüzñ yigirmi dört sāātine teşbih idub bñların dahī herbirñ bir ismile müsemma kıldi bādehu pes imdi asl olan oniki makām yedi avaze dört şube ve yigirmidört terkibdir ve bādehu şeyh Nāsıreddin Fārābi ve Kemāleddin Buhārī ve Ebū Ālī Sina hazretleri rahimallahu bñ āzizler şehir-i Mısırdā cem-i terkib eyleyub kırksekiz terkib eylemişler hattā makāmātla ezān okumağı anlar peydā itmişlerdir hicretin üçyüz yetmiş altı tarihinde vāki olmuşdur mäh-ı recebin el murcebde sekizinci günü penşenbe gün Mısırñ ālimleri meni içün bir yere cemī olub bñ hevādır makāmātla ezān okutub tegannī itmen deyü meni itmişler ve bādehu bñ āzizler dahī Mısırñ halīfesi kātına varub ahvālī ilām idub bñ ālimler ile āzım niza idub bahs itdiler bir deve getürub bñ

(34) Parantez içindeki makam isimleri (D) nüshasındadır.

deveyi bir hūlūt yerde üç gün üç gece ac ve şūsuz kōdūrub bādehu halīfe kātında (35) erkān-ı devlet ve cemī ūlemā cemī öldükdan sonra ol devei meydāna getūrub önüne ūluf ve şū kōdular hemāndem ol bī çāre hayvān ekle ve şurbe meşgū l öldü bādehu ol şeyh Nāsıriddīn hazretleri bir kōşeden hūb şadā ile ağāze idūb makām-ı rehāvī ve zengūlede seyrler eyledi hemān deve-i miskin ol şadāyı işidūb başı-nı kāldırūb biraz dikildi işittiki bir şadā peydā oldi illāki deve-i miskin cānına kār etti hemāndem ekli ve şur-bi kōyūb ol şadāyı dīnleyūb gözlerinden

(175^b) yāş revān öldü şeyh hazretleri nevbetin temām idicek ol hayvān yine ekle ve şurbe meşgūl öldü şeyh hazretleri bir dahī ağāz idūb makām-ı hüseynde fīlhāl ol hayvān yine kendūyi çekti üç defā böyle vākī öldü bundan sonra müteāhhirīn fukahā hazretleri rahimehümullah kitāplarında yāzūb büyurdular ki makāmātla ezān okuyan müezzi-nān hurūfdan sonra tahsīn-i savt içün tegannī itse nesne lāzım gelmez deyūb müstahsen gördüler. Hikāyet öldurki zaman-ı sābıkda ağır kirāmdan bir āzīz diyār-ı ārabda bir kabīlede bir kimesnenīn evine (36) misāfir olūr bū şahib-i hāne bū āziziñ önüne taām getürdi (37) bū āzīz bismillah deyūb taāma sūnunca bū āzīz gördükim bir oğlancığı bū şahib-i

(35) kātında : nezdinde (D) nüshasında

(36) evine : hānesine (C,D,E) nüshasında

(37) getürdi : getürür (D) nüshasında

hâne eviñ bir köşesinde ayâğından şelb itmiş⁽³⁸⁾ âzâb içi-
 de durur ol âzîz hemân elinî taâmdan çeküb⁽³⁹⁾ sâhib-i hâne
 gördü ki misâfir taâmın yimedi diyâr-ı ârabda misâfir sâ-
 hib-i hâneniñ taâmın yemese sâhib-i hâneye bündan âzîm ulû
 hakâret olmaz imiş bû kerre sâhib-i hâne misâfirî olan â-
 zîze(itâb idüb)⁽⁴⁰⁾ sultânım niçün taâm yemedüz didi ol â-
 zîz buyurduki sen zâlimsin ben zâlimiñ taâmın yimezem de-
 di bû kerre sâhib-i hâne ziyâde gadaba gelüb hâsâ ben zâ-
 lim değilim dedi ol âzîz (eyitti)⁽⁴¹⁾ buyurduki ya çünki
 sen zâlim değilsen yâ bû oğlancığın günâhî nedir eviñ i-
 çinde âzâb idüb ayâğından asâ gomuşsun (ol bend içinde â-
 zâbda)⁽⁴²⁾ tûrur sâhib-i hâne eyitti kerem eyle sultânım
 bû oğlân için bendenize hâtırmânda olüb itâb itmeñ bû oğ-
 lân benim hânumânım harâb idüb beni fakîr etmiştir dedi
 ol âzîz itdi elbetde aslını bañâ bildirmen gerekessin dedi
 sâhib-i hâne itdi bû oğlânı falân kabileden nice kaṭâr de-
 ve ile bunda (eve)⁽⁴³⁾ gönderdim bû oğlânın bir hûb sadâsı
 vârdır ön deveye binüb yola girüb teganniye başlar bû hûb
 sadâdan altındaki deve şevke gelüb kükreyub (götürüb)⁽⁴⁴⁾

(38) selb itmiş : asa komuş (C,D,E) nüshalarında

(39) çekub : çekdi (C,D,E) nüshalarında

(40) (B,C,D,E) nüshalarında

(41) (D) nüshasında

(42) (D) nüshasında

(43) (B,C,D,E) nüshalarında

(44) (D) nüshasında

kaṭārī çeker develerin kaṭārī kırılub her birī beriye i-
çinde perākende olub kālur hemān altındakī deve ile gel-
mişdir ol dahī ölmelidur deyüb misāfir olan āzīze devei
gösterdi

(176^a) ol āziz itdi bū sözü ben taṣdīk itmezim yā bū
oğlānı dīnlemeyince taāmin dahī yimezim dedi ṣāhib-i hā-
ne nāçar olub ol oğlānı selb öldüğü yerden indürub ol ā-
zizini huzūruna⁽⁴⁵⁾ getürdi ol oğlāna emr idub bir hoş ma-
kām ile tegannī eyle misāfirimiz senī dīnlesün dedi ol
oğlān dahī iki diziñ üzerine gelub makām-ı rāst ve hicāz-
dan hūb ṣadā ile tegannī idub bir ağāze itdi ki tābir kā-
bil ve vaṣfī mümkün değıl (bū oğlāncık dahī iki diziñ ü-
zerine oturub āğzını açub tağannī edub bir ṣadā āğāz itdi
ki diller ile tābir kābil değıl)⁽⁴⁶⁾ hemān ol oğlānıñ bi-
nub geldiği zebūn miskin deve ol hūb ṣadāyı işidub(inil -
tiye başladı)⁽⁴⁷⁾ sürünü sürünü oğlānın yanına gelub yā -
şını kāh o cānibe kāh bū cānibe üze üze(kāh bir cānibe
kāh bir cānibe dōke dōke)⁽⁴⁸⁾ cānı āzizini biemrillah hak-
ka teslim etdi. āzizimen ilm-i müsikī bir müessir-i ṣerif
ilim idüğün bilub makarr oldu bū hikāyetlerden bilesin ki
ve ihyā-u ulūmdan menkuldür(hayvān-ı gayr-ı nātık)⁽⁴⁹⁾

(45) huzuruna : nezdine (D) nüshasında

(46) (B, C) nüshalarında

(47) (D) nüshasında

(48) (B,C,D,E) nüshalarında

(49) (C) nüshasında

hayvānca hayvān bā husūs deve hūb şadāyı işīdūb dīnleyūb
 şevke gelūb zevk īde sen insān olasın niçūn şevke gelūb
 zevk itmezsīn bū ilm-i şerīfe ziyāde tālib ve rāgīb olān-
 lar tahsīl idūb yabānda kālmuşlardır herkese nasīb olma-
 yūb tahsīl müyesser değildir zīrā sāir ūlūm gibī ders be
 ders ūstāddan tālīm idūb öğrenmek kābil değildir lūtfēu
 Hudādır bū ilmiñ erbābları lūtfullaha mazhar olmuşlardır
 şeref bulmuşlardır kimī şeyh ve kimī haṭīb ve kimī imām .
 ve kimī müezzīn olūb ehl-i şevk ve ehl-i zevk olmuşlardır
 ve herkes bu ilm-i şerīfiñ şevk ve zevkīn bilmezler zīrā
 ziyāde ile ismūllah ile bulunūp bilinmiş bir nāzīk ilim -
 dir pes imdī mālūm oldu ki bū ilmi ibtidā telīf iden şeyh
 hazretleri felek devvārın harekātī şadāsından oniki ahz
 idūb bādehu (dört daḥī telīf idūb)⁽⁵⁰⁾ kendī ihtirāından
 yedi daḥī telīf idūb ve bādehu yigirmidört daḥī telīf it-
 mişdür niçūn (anın içün kim)⁽⁵¹⁾ oniki makāmı oniki burca
 yedi ağazei sebāi seyyāreye dört şūbei çār ānāsıra ve yi-
 girmi

(176^b) dört terkibi leyl ve nehārın (gece ile gündüz-
 ūn)⁽⁵²⁾ yigirmi dört sātine teşbih itmiştir bādehu ol ā-
 zizler ki mukaddem⁽⁵³⁾ zikr olundū anlar terkibi kırksekiz
 itmiştir bū fakīr el-hakīr Muhammed Kādızāde Tīrevī anla-

(50) (B,C,D) nüshalarında

(51) (B,C,D) nüshalarında

(52) (B,C,D) nüshalarında

(53) mukaddem : yukaruda (B,C,D) nüshalarında

rın tarikinden çıkmayub kırksekiz terkibin esamisın zıkr
 idub badehu şerhine şurú idelim itmam-ı hayr ile müyes -
 ser ola inşaallahu teālā ammā nice nesnelerde terkibi
 kırsekizden ziyāde buldum bir risālede ellialtı buldum
 ve bir risālede altmış buldum diyār-ı ācemde Sultān Üvey-
 se sūnmuşlar ol risālede altmışdört terkib buldum ammāki
 terkibāta nihāyet yōktür ammā asl üzre esāmī-i terkib
 bñnlardır zıkrölunür inşaallahu teālā (şimden gerü terki-
 bātın şerhini beyān ider)⁽⁵⁴⁾ pençgāh, āşirān, māhūr, sāz-
 kār, türki hicāz, karcigār, neva-ı āşirān, beste hisār, ā-
 cem, ācemāşirān, nevrūz-u ācem, nigār, zirkeşide, zemzeme,
 hūmayūn, muhayyer, sūnbüle, sipihr, rekb, ūzzāl, nihāvend-
 i kebir, nihāvend-i sağır, nihāvend-i rūmī, nühüft, muha-
 lifek, gerdāniye būselik, nevā-ı ūşşak, zāvilī, nişābürek,
 ıyd-ı nāzik⁽⁵⁵⁾ vech-i hüseyinī, nevā-ı ācem, hicāz-ı muhā-
 lif, işfahān, çarigāh-ı ācem, hūzi, gülizār, rāhatulervāh,
 zirkeşhāverān, rüy-i irāk, beste işfahān, müsteār, evc, mü-
 berkā, bestenigār, geldik imdī şimden sonra⁽⁵⁶⁾ makāmātın
 avāzelerin ve şübelerin ve terkibatın ağāzeleri ve seyir-
 lerī ve karargāhları vārdır anları bilmeñ gerek ve bñ fen-
 nin ehillerine ve erbābına ve ālimlerine mālūmdur tālibe

(54) (B) nüshasında

(55) (D) nüshasında bahr-i nazik olarak geçmekte.

(56) şimden sonra : şimden geru (B,C,D) nüshalarında

pes imdî bilmen gerek oniki makâm yedi ağaze dört şube ve kırksekiz terki bû cümleden onaltı perdenin içinde mevcûd olubdur ol perdelerin esâmisi bunlardır zikrölû-nur evvelki rāst hānesīdir ikincī dūgāh hānesīdir üçün-cü segāh hānesīdir dördüncü çargāh hānesīdir beşinci penç gāh hānesīdir altıncı

(177^a) hüseyinī hānesīdir yedinci yine segāh hānesīdir sekizinci tiz rāst hānesīdir dokuzuncu tiz gügāh hānesīdir onuncu tiz segāh hānesīdir onbirinci tiz çargāh hānesīdir onikinci tiz pençgāh hānesīdir onüçüncü tiz hüseyinī hānesīdir bû hāneden yukarū perdeye ihtiyāc yōktur ammaki aşāğı rāst hānesī altında üç perde vārdır rāst hānesī altında segāh hānesine āhenk olūr dahi aşāğı nerm-i hüseyinī hānesīdir yukarū hüseyinī hānesine nerm-i āhenk olūr ve dahi aşāğı nerm-i pençgāh hānesīdir yukarū pençgāh hānesine nerm-i āhenk olūr her kangī hevā tutarsān tūt evvelki sekizinciye āhenk olūr yedi tiz ve yedi nerm bündan aşāğı perdeye ihtiyāc yōktur pes imdî bû onaltı perdenin içinde cemī havālar bulunūr ve ammā perde arāsına perde girmekle veyā perde aşırdmāğile gayri hevā olūr anlar dahi mahallinde⁽⁵⁷⁾ zikrölünūr inşāallahu teala işte perdelerin ahvāli tamām öldū geldik şimden gerū makāmātın şer-

(57) mahallinde : yerinde (B,C,D,E) nüshalarında

hine (inşā'alah oniki makāmı beyān eder)⁽⁵⁸⁾ Fasıl-ı Rāst öldürki kendü hānesin yūkarūda zikrettik ki cemīi perdelerin başıdır pes imdi rāstın ağāzesi ve karargāhı yine kendü perdesidir ammā şū dahī mālūm olā ki bir sadā ağāze idub tura hareket itmeye nidūgi mālūm olmāz illā yā aşāğı yā yūkarū seyr itmek gerekdir ne idūgi mālūm olā pes imdi rāst dahī kendü hānesinden ağāze idub aşāğı gidub nerm-i segāh ve nerm-i hüsey-ni ve nerm-i pençgāh hāneleri seyr ider kendü hānesinden yūkarū dūgāh ve segāh ve çargāh hāneleri seyr ider yine gelüb kendüsünde karar ider işte rāstın rāst olmasi bū mezkūr hāneleri seyr itmektedir dahī yūkarū seyr ider ammā gayri havā olūr an-lar dahī yerinde zikrölünür inşā'allahu teālā İrāk öldürki ibtidā ağāze hānesi dūgāh hānesidir ve karargāh hānesi altında olān nerm-i segāh hānesidir andan aşāgā nerm-i hüsey-ni ve nerm-i pençgāh hāneleri seyr ider

(177^b) ammā ağāz hānesinden yūkarū segāh ve çargāh hānelerin seyr ider işde (irākın dahī)⁽⁵⁹⁾ irāk olmasi bū mezkūr hāneleri seyr itmektedir Şfēhān⁽⁶⁰⁾ öldür ki ibtidā ağāz hānesi pençgāh hānesidir andan yūkarū hüsey-ni hānesin seyr idub aşāğı gidub çargāh ve segāh hānelerin seyr idub aşāğı dūgāh hānesinde karar ider işde ısfā-

(58) (B) nüshasında

(59) (B,C,D,E) nüshalarında

(60) (B,C,D,E) nüshalarında (İsfahan) olarak yazılmıştır.

hānın ve şfāhānıñ dahī seyrī böylecedir Zīrefkendekūçek
 öldurki ağāz ve karārgāhī dūgāh hānesīdir tarīkī būdur ki
 dūgāh hānesinden ağāze idūb segāh ve çargāh (ve pençgāh)⁽⁶¹⁾
 hānelerine uğramadan hüseyñī hānesine vārūb andan yūkarū
 segāh ve tīz rāst hānelerīn seyr idūb aşāğı gīdūb penç -
 gāh hānesin aşırūb çargāh ve segāh hānelerīn seyr idūb ī-
 nūb aşāğı dūgāh hānesinde karar ider işde kūçek seyrī böy-
 lecedir Büzürk öldur ki çargāh hānesinden ağāz idūb a-
 şāğı gīdūb irākda karar ider yāñī çargāh hānesinden ağāz
 idūb aşāğı gīdūb segāh ve dūgāh ve rāst hānelerīn seyr ī-
 dūb inūb aşāğı nerm-i segāh hānesinde karar ider ammā
 seyr iderken kāh kāh segāh hānesin aşırdaşın işde büzür-
 kūñ dahī seyrī böylece ölür Zīrgüle öldur ki ağāzī ve
 karārgāhī çargāh hānesīdir andan aşāğı segāh vedūgāh ve
 rāst hānelerīn seyr idūb ağāze hānesinden yūkarū pençgāh
 hānesine garīb olūb ol perdeden yūkarū hüseyñī segāh ve
 tīz rāst tīz dūgāh hānelerīn seyr idūb inūb çargāh hāne-
 sinde karar ider (bīlgıl eğer sāzende īseñ yāñī çenk yā
 kānun çālārsañ pençgāh hānesiniñ kılların bir mīkdār gev-
 seldesīñ söyle ki çargāh hānesi kıllarını berāber olmalū
 ola eğer tanbūr çālārsañ pençgāh hānesiyle çargāh hānesi-
 niñ mābeynine bir perde bağla pençgāh hānesine uğramayub

(61) (B,C,D,E) nüshalarında

denilenki seyr ile eğer miskāl çalarsañ pençgāh hānesiniñ mūmunū bir mikdar çıkārasıñ şahih zīrgūle olūr itmezseñ dahī olūr ammā rengin olmāz eğer ehl-i nefes īseñ ehline mūrācāat eyle tāki mālūmun ola)⁽⁶²⁾ Rehāvī öldür ki ibtidā ağāz hānesin zengule içün çārgāha garīb olān pençgāh hānesinden ağāze idūb aşağı gidūb çārgāh segāh hānelerin seyr idūb inūb dūgāh hānesinde karar ider ammā dūgāh hānesinden aşağı seyr idūb dūgāh hānesiyle rāst

(178^a) hānesiniñ mābeynine bir perde (girer dahī ol perdeyi)⁽⁶³⁾ ve rāst hānesin seyr idūb çıkūb dūgāh hānesinde karar ider (āziz sen)⁽⁶⁴⁾ eğer çenk yā kānūn çalarsañ rāst hānesi altında olān nerm-i segāh hānesiniñ kıllārın rāst hānesiyle bū hāneniñ mābeynine çekesin şahih rehāvī olūr eğer miskāl çalarsañ rāst hānesi altında olān nerm-i segāh hānesiniñ içine mūm koyūb rāst hānesine berāber gidesin ve rāst hānesine dahī bir mikdar mūm koyūb dūgāh hānesiyle bū ikisiniñ mābeyninde eyle şahih rehāvī olūr eğer tanbūr çalarsañ rāst hānesiyle dūgāh hānesiniñ mābeynine bās şahih rehāvī olūr eğer ehl-i nefes īsen ehline mūrācāat eyle tāki mālūmun ola Hüseyinī öldür ki ağāze hānesi hūd dimişdik pençgāh hānesi üstünde - dir ol hanede ağāze idūb aşağı gidūb pençgāh çārgāh ve

(62) (B,C,D,E) nüshalarında

(63) (B,C,D,E) nüshalarında

(64) (D) nüshasında

segāh hānelerin seyr idūb inūb dūgāh hānesinde karar ider işde cānım hüseynin seyrī böyledir (hüseynin seyrī bū mezkur perdelerdedir)⁽⁶⁵⁾ Hicāz öldurki ağāze hānesī pençgāh hānesidir ve karārgāhī dūgāh hānesidir tarīkī būdur ki çārgāh hānesin pençgāh hānesine karīb idūb pençgāh hānesinden ağāz idūb aşağı gidūb ol perdeye uğrāyub andan segāh hānesinden inūb dūgāh hānesinde karar idesin şahih hicāz olūr (sen āzizim)⁽⁶⁶⁾ (eger çenk yā kânūn çalarsa çārgāh hānesinin kılların bir mikdār çekesin pençgāh hānesinden ağāz idūb dūgāh hānesinde karar idesin şahih hicāz olūr eger tanbur çalarsa çārgāh hānesiyle pençgāh hānesinin mābeynine bir perde bağla şahih hicāz olūr)⁽⁶⁷⁾ eger miskāl çalarsa çārgāh hānesinin içine bir pāre mūm bırāk şahih hicāz olūr eger ehl-i nefes iseñ ehline mūracaāt eyle tāki mālumūn ola Būselik öldurki segāh hānesin çārgāh hānesine karīb idūb hüseyni hānesinden ağāze idūb aşağı gidūb pençgāh ve çārgāha karīb olān segāh hānelerin seyr idūb

(178^b) inūb dūgāh hānesinde karar idersin seyirde ve karārda hemān hüseyni gibidir ancak farkı segāh hānesi böylece olduğudur āzizimen eger çenk ve kânūn çalarsa segāh hānesinin kılların bir mikdār çekesin çārgāh hānesinin

(65) (C) nüshasında

(66) (D) nüshasında

(67) (B,C,D,E) nüshalarında

kıllarına berāber ōlmalū ōla eger miskāl çalarsañ segāh hānesiniñ içine bir mikdār mūm bırākasın eger tanbūr çalarsañ segāh hānesiniñ perdesin çārgāha yakīn idersin şahih būselik ōlūr ehl-i nefes isēn ehline mūrācaāt eyle Nevā öldür ki ağāzı pençgāh hānesi ōlūb karārgāhı dūgāh hānesidir āzizimen eger çenk ve kânūn çalarsañ hüseyin hānesiniñ kılların ve üstündeki segāh hānesiniñ kıllarını bir mikdār gevşeldesin dahī pençgāh hānesinden ağāz idūb gevşelen hüseyin ve segāh hānelerin seyr idūb aşāğı gidūb pençgāh ve çārgāh ve segāh hānelerin seyr idūb inūb dūgāh hānesinde karar idesin eger tanbūr çalarsañ hüseyin hānesiyle pençgāh hānesiniñ mābeynine bir perde bağla zikr ōlūnān gibi seyr eyle şahih nevā ōlūr eger ehli nefes isēn ehline mūrācaāt eyle tāki malūmū ōla Ūşşāk öldürki ağāz hānesi pūselik için çārgāha karīb ōlān segāh hānesinden ağāze idūb aşāğı gidūb dūgāh hānesinden inūb rāst hānesinde karar ider işte Ūşşākın dahī seyri böylece ōlūr pes imdi ōniki makāmın şerhi (ināyet-i Hāk ile)⁽⁶⁸⁾ ālel infirād mufaşşilen zikr ōlūnup temām geldik şimdengeru ağāze ve avāzenin şerhine faslı rāst öldürki yukāruda demiş iduk hāzret-i şeyh-i müsikār hāzretleri felek devvārın harekāt-ı sadāsından ōniki makāmın sadāsın ahz itdukden

(68) (C) nüshasında

sonra kendü ihtirāından iki makāmı birbiriyle cemī kılub
seydī dahī telīf itdī didik idī pes imdī hüseyñi ile re -
hāviyi cemī kılub gevešt ismi vermişdir āzizimen eger
çenk ve kânun çalarsañ pençgāh hānesi

(179^a) kılların bir miqdār gevşeldesin hüseyñi hāne-
sinden ağāze idüb hemān hüseyñi gibī seyr idüb dūgāh hā-
nesinde inüb karar idersin eger miskal çalarsañ pençgāh
hānesiniñ bir miqdār mūmun çekesin eger tanbūr çalarsañ
çargāh hānesiyle ve pençgāh hānesiniñ mābeynine bir per-
de bağla hemān hüseyñi gibī seyr eyle eger ehl-i nefes
iseñ ehline mūrācaāt eyle (tā ki mālūmuñ ola)⁽⁶⁹⁾ (şahih
gevešt olūr)⁽⁷⁰⁾ (işte geveştin seyrī böylecedir)⁽⁷¹⁾

Nevrūz öldurki hicāz ile rehāvīden nevrūz hāsıl olūr
ibtidā ağāze gevešt içün tabir olān pençgāh hānesinden
ağāze idüb çargāh ve segāh hānelerin seyr idüb inüb hā-
nesinde karar idersin (eger sāzende iseñ geçen gibī ey-
le ve)⁽⁷²⁾ (ehl-i nefes iseñ ehline mūrācaāt eyle tāki mā-
lūmuñ ola)⁽⁷³⁾ Selmek öldurki ağāzesi ve karārgāhī çar-
gāh hānesidir zengüle ile büzürkden selmek hāsıl olūr bū-
nuñ selmek olmasi būdur ki çargāh hānesinden ağāze idüb
aşagā gidüb segāh ve dūgāh ve rāst hānelerin seyr idüb çī
kūb yine çargāh hānesinden karar eylesin ammā bū seyr-

(69) (B,C,D,E) nüshalarında

(70) (D,E) nüshalarında

(71) (C,E) nüshalarında

(72) (C) nüshasında

(73) (C,E) nüshalarında

utduğı yerde düğāh ve segāh hānelerin kāh kāh aşırdaşın

Şehnāz öldür ki ağāzı hüseyñi hānesi olub karārgāhi düğāh hānesidir ve hicāz ile küçekden şehñāz hāsıl olūr tariki būdur ki hicāz olmak için çārgāh hānesi pençgāh hānesine karīb olmuşdur hüseyñi hānesinden ağāze idüb aşāgā gidüb pençgāh hānesinden ol perdeye ve segāh hānelerin seyr idüb inüb düğāh hānesinde karar iduresin küçek gibi (ammā seyr iderken pençgāh hānesin küçek gibi)⁽⁷⁴⁾ aşırdaşın Hişār öldürki hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesinden ağāze idüb aşāgā gidüb hüseyñi pençgāh çārgāh hānelerin seyr idüb inüb segāh hānesinde karar idersin rāst ile büzürgden hişār hāsıl olūr ammā ağāze itduğı hāneden yūkārū tiz rāst ve tiz düğāh hānelerin seyr ider ve karārgāhından aşāgā düğāh ve rāst hānelerin seyr ider işde (hişārın seyri böyledir)⁽⁷⁵⁾ hişār budur Gerdāniye öldürki tiz rāst hānesinden ağāze idüb sfāhān yüzünden inüb aşāgā nerm-i rāst hānesinde karar ider bū hüseyñi ile rāstdan gerdāniye hāsıl olūr yāni tiz rāst hānesinden ağāze idüb aşāgā gidüb segāh hüseyñi pençgāh çārgāh segāh düğāh hānelerin

(179^b) seyr idüb aşāgā nerm-i rāst hānesinde karar iduresin (işte gerdāniye seyri böyledir)⁽⁷⁶⁾

(74) (B,C,D,E) nüshalarında

(75) (C,E) nüshalarında

(76) (C,E) nüshalarında

Māye öldür ki (irāk ile rāstdan hāşıl ölür)⁽⁷⁷⁾ ağāze ve karārgāhī dūgāh hānesidir dūgāh hānesinden ağāz idüb aşāgā gidüb rāst ve nerm-i segāh ve nerm-i hüseyñi ve nerm-i pençgāh hānelerin seyr idüb çıküb yine dūgāh hānesinde karār idersin (işte māyenin dahī seyri böylece dir)⁽⁷⁸⁾ pes imdī (yedi)⁽⁷⁹⁾ heft avāzenin dahī şerhi bu rāda tamām öldü geldik şimdi çār şubenin şerhine (inşā allāhu teālā)⁽⁸⁰⁾ Yekgāh öldürki cüz-i rāst ola bū dahī vārdır ki herkankeñ hevā tūtarsañ tūt hareket itmeye siñ yegāh ölür seyri ölmāz hemān bū kadardır Dūgāh öldür ki cüz-i kūçek ola nevi ahīr kendū hānesin hūd dīmiş idik rāst hānesi üstünde ölür (pes imdī dūgāhın)⁽⁸¹⁾ ağāzesi ve karārgāhı yine kendū perdesidir kendū hānesinden aşāgı rāst seyr iderken kendū hānesinden yūkārū segāh ve çārgāh hānelerin seyr idüb işde dūgāh seyri bū kadardır Segāh öldür ki cüz-i hişār ola nevi ahīr kendū hānesin hūd dīmişdik dūgāh hānesi üstünde ölür kendū hānesinden ağāze idüb aşāgı gidüb dūgāh hānesinden inüb rāst hānesinde karār ider (dahī aşāgı nerm-i segāh hānesin seyr ider)⁽⁸²⁾ ve kendū hānesinden yūkārū çārgāh ve pençgāh hānelerin seyr ider işde segāhın seyri böyledir

(77) (B,D,E) nüshalarında

(81) (C,D,E) nüshalarında

(78) (C,D,E) nüshalarında

(82) (C,E) nüshalarında

(79) (C,D,E) nüshalarında

(80) (B,C,E) nüshalarında

Çārgāh öldür ki cüz-i zengüle ola nevi ahir kendü hāne -
sinden hūd dimiş idik ki segāh hānesi üstünde ölür ken -
dū hānesinden ağāze idub aşağı gīdub segāh ve dūgāh ve
rāst hānelerin seyr idub yine kendü hānesine çıkar ken -
dū hānesinden yukarū zengüle için pençgāh hānesi çārgāh
hānesine karīb olmuşdi ol perdeye uğrayub andan yukarū
hüseyni hānelerin seyr idub gelub yine kendü hānesinde
karār ider çārgāhın ağāzı ve karārgāhı yine kendü hāne -
sidir burada çār şubenin şerhi dahī tamām öldü şimden
sonra kırksekiz terkibiñ şerhine şurū idelūm inşāallahu
teālā (ināyet-i Hāk ile geldik şimdengeru terkibāt şer -
hine)⁽⁸³⁾ Fasl-ı pençgāh öldür ki (ibtidā terkibāt öl -
dur ki)⁽⁸⁴⁾ sfhān tamām ağāze idub rāst hānesinde karār
idersin Aşirān öldür ki hüseyni tamām ağāze idub rāst
hānesinde karār idersin Nikriz öldür ki hicāz tamām
ağāze idub rāst hānesinde karār idersin Mahūr

(180^a) öldür ki gerdāniye gibi tiz rāst hānesinden
ağāze idub uşşāk yüzünden inub aşağı nerm-i rāst hānesin -
de karār idersin Sāzkār öldür ki segāh tamām ağāze i -
dub aşağı inub māye gösterub çıkub yine rāst hānesinde
karār idersin⁽⁸⁵⁾ Hicāz öldür ki hicāz yüzünden segāh gös -
terub inub rāst hānesinde karār idersin Karcigār öldür

(83) (B, E) nüshalarında

(84) (B) nüshasında

(85) (B, C, D, E) nüshalarında (Türki hicaz) yazılmıştır.

ki b̄uselik tamām āgāze id̄ub rāst hānesinde karar idersin

Nevā-i āsirān öldür ki nevā tamām āgāze id̄ub ūşşāk hānesinde karar idersin Beste hisār öldür ki hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesinden āgāze id̄ub hisār yū - zünden in̄ub aşāğı rāst hānesinde karar idersin Ācem öldür ki hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesin hüseyñi hānesine karib id̄ub ol hāneden āgāze id̄ub in̄ub aşāğı dügāh hānesinde karar idersin āziz-i men eger çenk yā kânün çalarsañ hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesiniñ kilların bir mikdār gevşeldesin ol perdeden āgāze id̄ub in̄ub aşāğı dügāh hānesinde karar idersin eger tanbūr çalarsañ hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesin sürüb hüseyñi hānesine karib id̄ub geçen gibī seyr eyle eğer mis-kāl çalarsañ hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesinin bir mikdār mūmunu çekesin sahih ācem ölür eger ehl-i nefes isen ehline müracaāt eyle tā ki mālumuñ ola

Ācemāsirān öldür ki ācem tamām āgāz id̄ub ūşşāk karar idersin Nevruzācem öldür ki hüseyñi hānesi üstündeki segāh hānesiyle hüseyñi hānesiniñ mābeynine bir perde girer tiz dügāh ve tiz rāst ve segāh hāneleriyle ol perdeye gelince nevrüz olur aşāğı gid̄ub ācem karar idersin b̄u s̄öz̄ü ehli bilür niceler vārdır ki ācem firūdāşt iderler da-

hî nevrüzâcem bûdur dîrler bilmediklerindendir

Hişârek öldür ki tîzdügâh hânesinden ağâze idûb aşâğı gîdûb tîz râst hânesinden segâh hânesine geduğı gibî hüseyñî ve pençgâh hânelerin aşırûb çârgâh ve segâh hânelerin seyr idûb inûb dügâh hânesinde karar idersin

Nevrûzrûmî öldür ki isfahân yüzünden hicâz ağâze idûb inûb dügâh hânesinde karar idersin Nigâr öldür ki

(180^b) âcem tamâm ağâze idûb rehâvî hânesinde karar idersin Zîrkeşide (86) öldür ki hüseyñî tamâm ağâze idûb rehâvî karar idersin Zemzeme öldür ki nevrûz ağâze idûb rehâvî karar idersin Hümâyûn öldür ki zirgûle tamâm ağâze idûb rehâvî karar idersin bû mezkûrâtın rehâvî karar itmesi bûdur ki râst hânesiyle dügâh hânesinin mâbeynine bir perde gîrer dahî ol perdeye ve râst hânesine uğramak ile rehâvî olur (yîne karârgâhî dügâh hânesi olur)⁽⁸⁷⁾ âzîz-i men eger çenk yâ kânûn çalarsañ râst hânesi altında olan nerm-i segâh hânesin râst hânesine berâber çekesin ve râst hânesin dügâh hânesiyle bû hânenin mâbeyninde çekesin denilen gibî seyr ile (şahîh rehâvî olur)⁽⁸⁸⁾ eger tanbûr çalarsan râst hânesile dügâh hânesinin mâbeynine baş eger miskâl çalarsan râst hânesi altında olan nerm-i segâh hânesinin içine mûm kôyûb

(86) (C nüshasında bu makam yazılmamıştır.)

(87) (E) nüshasında

(88) (C,D,E) nüshalarında

hāne-i rāsta berāber eyle ve rāst hānesine dahī bir mik-
dār mūm kōyūb dūgāh hānesīle ōl perdeniñ mābeyninde ey-
le şahīh rehāvī ōlūr eger ehl-i nefes īsen ehline mūrā -
caāt eyle tāki mālūm ōla Faṣl-ı Muhayyer ōldur ki tīz
dūgāh hānesinden agāze idūb hüseyñi yüzünden inūb aşāğı
nerm-i dūgāh hānesinde karar idersin Sūnbüle ōldur ki
tīz dūgāh hānesinden agāze idūb aşāğı gidūb kūçek karar
idersin yāni tīz dūgāh hānesinden hüseyñi hānesine gelin-
ce nevā ōlūr aşāğāsī kūçek ōlūr Spihr ōldur ki tīz dū-
gāh hānesinden agāze idūb hisār yüzünden inūb kūçek hā-
nesinde karar idersin Rekb ōldur ki kūçek yüzünden
çargāh agāze idūb inūb dūgāh hānesinde karar idersin
ūzzāl ōldur ki hüseyñi hānesinden agāze idūb aşāğā
gidūb hicāz karar idersin Nihāvend-i kebīr ōldur ki
tīz dūgāh hānesinden agāze idūb hüseyñi hānesinden inūb
aşāğā hicāz karar idersin Nihāvend-i sagīr ōldur ki
tīz dūgāh hānesinden hicāz agāze idūb aşāğā gidūb çargāh
hānesinde karar idersin Nihāvend-i rūmī ōldur ki tīz
dūgāh hānesinden hicāz agāze idūb sūnbüle gibī kūçek ka-
rār idersin tīz dūgāh hānesinde hicāz ōlmaḵ būdur ki tīz
rāst hānesin tīz dūgāh hānesine karīb itmekle hicāz ōlūr
yāni

(181^a) tīz dūgāh hānesinden hüseyñi hānesine gelince

hicāz ölür āziz-i men eger çenk yā kânun çalarsañ tiz
 rāst hānesiniñ kilların bir miqdār çekesin eger tanbūr
 çalarsañ tiz rāst hānesiniñ perdesin sürüb tiz dūgāh
 hānesine karīb idersin eger mişkāl çalarsañ tiz rāst hā
 nesiniñ içine bir miqdār mūm bırāğasın şahih hicāz ölür
 eger ehl-i nefes isēñ ehline mūrācaāt eyle (tā ki mālū-
 mūñ ola)⁽⁸⁹⁾ Nühüft öldür ki tiz dūgāh hānesinden sfā-
 hān agāze idüb aşāğı hicāzda karar idersin Muhālifek
 öldür ki hüseyin hānesi üstündeki segāh hānesinden agāz
 idüb aşāğı hicāz hānesinde karar idersin Gerdāniye
 būselik öldür ki gerdāniye gibī tiz rāst hānesinden agāz
 idüb inüb aşāğı būselikde karar idersin Nevā-i ūşşāk
 öldür ki nevā tamām agāze idüb inüb ahirinde ūşşāk idüb
 çıkub dūgāh hānesinde karar idersin (nev-i diğēr tizde
 dūgāh hānesinden nevā agāz idüb inüb rāstda ūşşāk göste-
 rūb karar idersin)⁽⁹⁰⁾ Zāvili öldür ki (segāh)⁽⁹¹⁾ agāz
 idüb dūgāh hānesinde karar idersin Nişāburek öldür ki
 pençgāh hānesinden nevā agāze idüb yūkarū hüseyin hānesin
 dahī seyr idüb aşāğı gidüb çārgāh hānesinde çārgāh yüzün
 gösterüb ve segāh hānesinde segāh yüzün gösterüb inüb dū-
 gāh hānesinde karar idersin (Bahır-i nāzik)⁽⁹²⁾ tiz dū-
 gāh hānesinde hicāz gösterüb segāh yüzünden inüb aşāğı

(89) (B,C,D,E) nüshalarında

(90) (B,D,E) nüshalarında

(91) (B,C,D,E) nüshalarında

(92) (A) nüshasında makamın seyri yazılıp ismi yazılmamıştır.

nerm-i düğāh hānesinde karar idersin Vech-i hüseyñi
öldür ki hüseyñi tamām ağāze idüb ācem karar idersin

Nevā-ī ācem öldür ki nevāyī tamām ağāze idüb ācem ka-
rār idersin Hicāz-ı muhālifek öldür ki hicāz tamām a-
ğāze idüb ācem karar idersin İsfahān öldür ki sfhān
tamām ağāze idüb ācem karar idersin Çārgāh-ı ācem öl-
dür ki çārgāh tamām ağāze idüb ācem karar idersin

Hūzī öldür ki būselik tamām ağāze idüb ācem karar i-
dersin bū mezkurātın kararları ācem olduğunun vechī öl-
dür ki rāst hānesi altında olan nerm-i segāh hānesinin
altında olān nerm-i hüseyñi hānesinde karar itmekle ācem
ölür Gülizār öldür ki hūzī tamām ağāze idüb çıkub yi-
ne düğāh hānesinde karar idersin

(181^b) Rāhatülvāh öldür ki hicāz tamām ağāze idüb
īrāk karar idersin Zırkeşhāverān hüseyñi tamām ağāze
idüb īrāk karar idersin hāverān dahī cāizdir Rūy-i īrāk
öldürki segāh ağāze idüb īrāk karar idersin Beste isfa-
hān öldür ki sfhān tamām ağāze idüb inüb īrāk karar i-
dersin Müsteār öldür ki ūzzāl tamām ağāze idüb rāst hā-
nesi altında olān nerm-i sagāh hānesinde karar idersin

Evc öldür ki tiz segāh ağāze idüb nerm-i segāh hāne-
sinde karar idersin Muberkā öldür ki çārgāh ağāze i-
düb segāh karar idersin Bestenigār öldür ki tiz rāst

hānesinden ağāze idūb çārgāh hānesinde karar idersin
 Temme'r-risāle sebā ve semānīne ve elf fī şeh̄r-i şābān
 bi vakt-i bāde'l āsr fī yevm 23

(İşde kırksekiz terkibiñ dahī vasfı burada ināyet-i
 Hak birle tamām oldu)⁽⁹³⁾ (Temmet bi āvnillāhi'l meli-
 kul vehhāb)⁽⁹⁴⁾ (Temme'l-makāmāt)⁽⁹⁵⁾

(D) nüshasındaki sahife kenarlarında kaydedilmiş
 olan makam seyirleri:

(1^b) Rāhatfezā: Hüseyñi ācem gerdāniye bādehu ācem
 seyr ile dūgāhdan inūb tekrār çārgāhdan rāsta gerūye i-
 rāk karar ider.

(2^a) Büzürk Hüseyñiden pūselik nīmī
 ile dūgāhdan inūb āşiranādek gösterūb sonra dūgāhı aşı-
 kār ve rāst perdesinde karar.

(2^b) Evc muhālif: Evc nīm hicāz ile dūgāha inūb ka-
 rār ide tekrār evc gösteri idūb felek atlasa tevzīn ol-
 muştur.

(3^a) Evc būselik: Evc ve hüseyñi ve nevā ve nīm hi-
 cāz ile gire ve hüseyñiye yine nevā ve çārgāha ve nīm
 būselikden dūgāha dek dūgāh kararı tām.

(93) (B,C,D,E) nüshalarında

(94) (B) nüshasında

(95) (C) nüshasında

(3^b) Zîrefkendküçek: Gerdāniye ve evc hüseyñi ve nīm sabā bādehu segāh gösterüb tekrār sabā üslubunun üzre perde-i dügāhda kararı kavlı-i ihtilāf.

(4^a) Hümāyūn: Nevādan nīm hicāz ile rāsta inūb ve rāst ile irāk beynindeki nīm ve rāstī gösterüb perde-i dügāhda karar.

(4^b) Rekb: Segāh ve nīm pūselik ile rāsta inūb bādehu dügāh ve nīm kürdī yine dügāh gösterüb rāstta karar ide.

(5^a) Gevešt: Tamām hevāyi hüseyñi ile icrā bādehu tamām rāst kararı nīm rāst karar ide. Bestē ısfahān: tamām ısfahān icrāsından sonra perde-i üşşākda karar oluna irākda hūzi nevā çārgāh segāh segāhdan rāsta bī dügāh duhul bādehu dügāhda karar ide.

(5^b) Segāh māye: Segāh perde perde perde hüseyñiye dek ve hüseyñiden kāide üzre segāh ve kürdī nīm ile segāh nīmünīm ki segāh būsulik beynindeki nīm zırgule gösterüb segāh dügāh segāh karar.

(6^a) Hūzzām: Nīm hicāz ile hicāziden nevā ve hüseyñi ve nīm ācem ile hükm-ü gerdāniyye ve muhayyer bādehu kāide-i mezkūr üzre nīm perde-i hicāzda karar.

(6^b) Sebz ender sebz: Çāgāh büzürk hicāz pençgāh rehāvi nühüft üzzāl ile karāru dügāh bī terkebātı sebā yölüyla ola. Baħr-i nāzik: Hicāz segāh ile dügāh karar ide hükm-ü bālāda edāi müsteār.

(7^a) Hisārek: Hüseyñî hisār yüzünden segāh ve yine ısfahān yüzünde segāh karar̄ ide terkib-i zemzeme kāide-i nevrūz icrāsından sonra segāh ile karar̄ oluna.

(7^b) Spihr: kāide-i muhayyer ile icrāyı seyr-i hisār ve küçek yüzünden dügāh karar̄ ide.

(8^a) Müsteār: Segāh nīm hicāz nevā ve nevādan nīm hicāz segāha hükm-ü bālāsı evc perdesine dek kāide-i evvel ūzre segāha ve nīm kürdiye kararı segāh ola hüzzām segāh ve çārgāh nevā nīm hisārdan evc gösterüb yine evcden nīm hisār ile kararı segāh ola.

(8^b) Sāzkār: Rāst ve dügāh segāh nīm pūselik beyninde olan nīm gösterüb nīm mezkūrdan nevā hüseyñî nevā ve nīm mezkūr segāh ve dügāh rāst irāk aşīrān rāst karar̄ dügāh şūbe nīm zirgule dügāh segāh ve çārgāh hüseyñî bādehu çāgāh nevā çārgāh segāh zirgule dügāhda karar̄ oluna.

(9^a) Zīrgūle: Menbaī dügāh üstünde olan nīm ve dügāh hicāza hicāzdan yine nīm-i mezkūrdan aşīrān gösterüb nīm zirgule ile kararı dügāh ide Zāvil: Gerdāniye ve nīm māhūr bilā evc hüseyñî kāide-i nikrīz ile rāst karar̄ ide.

(9^b) Selmek: Dügāhdan nevāyla iki makām birān beyāndan sonra rāst karar̄ ola bālaları ācem hükmīyle itibār-ı aşıldır. Nişābūr: Nevā ve hüseyñî ve nevā ve nīmānīm ile kararı dügāh ide.

(10^a) Ārazbār: Aslī gerdāniye ācem ve hüseyñi ile hisār beyninde bir nīm ile icrā bādehu hüseyñi ve nīm-i mezkūr ve nevā ve çārgāh segāh ve dügāh karar ide.

(10^b) Nihāvend-i saġir: Rāst ve dügāh nīm kürdi bādehu çārgāh ve nīm sabā ile çārgāh kürdi dügāh ve rāst dügāh karar rivāyet-i ahir segāh karar olunmuştur.

(11^a) Nihāvend-i kebīr: Hicāz nevā hüseyñi nīm ācem gerdāniye ve yine ācem hüseyñi ve nevā çārgāh nīm kürdi ile rāst bādehu nevāda karar ide.

(11^b) Nihāvend-i rūmī: Rāst nevā ve çārgāh nīm kürdi ile dügāh rāst perdesinde karar ide. Sirrenk: Şūrī kāide şūrī-ı bāde icrā-i tamām bālā būselik āşiranda karar ide.

(12^a) Nigār-ı nīk: Kāide çārgāhdan sonra rehāvi yüzünden rāst karar ide. Terkib-i sabā: Kāide nevrūz sabā icrā-i tāmndan sonra perde-i çārgāhda karar ide.

(12^b) Ārabān: Nevā nīm hicāz būselik perdesinde ve dügāh būselik çārgāh nevā nīm hicāz hicāzī çārgāh segāh ve dügāh karar ide.

(13^a) Terkib-i hicāz: Hişārek icrāsile ūzzāl yüzünden kāide-ı hicāz ile dügāh karar ide. Dilkeş: Kāide-i hüseyñi ile tamām būselik icrāsile irāk karar ide. İsfe - hānek: Kāide-ı isfahān icrā-ı tāmndan sonra segāh karar ide.

(13^b) Vech-i hüseyñî: Hüseyñiden pençgāh makāmda seyrle dūgāh karar̄ ide.

(14^a) Müberkâ: Ancak perde-i şabā icrāsile ve dūgāh ve zîrgüle perdesinde bālā rāst ve bālā ācemaşīrān ile yegāh karar̄ ide.

(14^b) Horāsān: icrā-i beyātī tamām-i karar̄ ūşşāk ile ōla bādehu vech-i hüseyñî icrā-i tām ve dūgāh bādehu ūzzāl zîrgüle ile terkīb dūgāh karar̄.

(15^a) Muḥālīf-i īrāk: Sultānī īrāk zîrkeşīde ḥāverān tābīr ōlunāndur.

(15^b) Ūzzāl-i ācemī: Ūzzāl yüzünden ācem icrā edūb tekrār ūzzāl ile makām-ı īrāk icrāsından sonra dūgāh karar̄ ide.

(16^a) Hisārbūselik: icrā-i hisārī nevāya dek icrādan sonra būsēlik hükmile dūgāh karar̄ ide.

(16^b) Nevā sūnbüle, Muḥayyer sūnbüle, Beyātī māye, Segāh māye.

(17^a) Nigār: Gerdāniyenin hükm-i icrā-i tamāmdan sonra perde-i çārgāhda karar̄ ide.

V. TERİMLER VE MAKAMLAR İNDEKSİ :

-A-

Acem : 31, 42

Acemaşiran : 31, 42

Araban : 50

Arazbar : 50

Aşiran : 31, 41

Avaze : 22, 25, 30, 31, 32

-B-

Bahr-i nazik : 45, 48

Beste hisar : 31, 42

Beste isfahan : 31, 46, 48

Bestenigar : 31, 46

Beyati maye : 51

Buselik : 25, 36

Büzürk : 25, 34, 47

-Ç-

Çargah : 26, 41

Çargah-ı acem : 31, 46

-D-

Dilkeş : 50

Dügah : 26, 40

-E-

Edvar : 4, 5, 7, 8, 10, 14, 26

Evc : 31, 46

Evc-i buselik : 47

Evc-i muhalif : 47

-G-

Gerdaniye : 26, 39

Gerdaniye buselik : 31, 45

Geveşt : 26, 38, 48

Gülizar : 31, 46

-H-

Hicaz : 25, 36, 41

Hicaz-ı muhalif : 31

Hicaz-ı muhalifek : 46

Hisar : 26, 39

Hisar buselik : 51

Hisarek : 43, 49

Horasan : 51

Huzi : 31, 46

Hümayun : 31, 43, 48

Hüseyni : 25, 35

Hüzzam : 48

-I-

Irak : 25, 33

Iyd-i nazik : 31

-İ-

İsfahan : 25, 31, 33, 46

İsfahanek : 50

-K-

Karcıgar : 31, 41

-M-

Mahur : 31, 41

Makam : 25, 26, 27

Maye : 26, 40

Muhalifek : 31, 45

Muhalif-i irak : 51

Muhayyer : 31, 44

Muhayyer sünbüle : 51

Müberka : 31, 46, 51

Müstear : 31, 46, 49

-N-

Neva : 25, 37

Neva-i acem : 31

Neva-i aşiran : 31, 42

Neva-i sünbüle : 51

Neva-i uşşak : 31, 45

Nevruz : 26, 38

Nevruz-u acem : 31, 42, 46

Nevruz-u Rumî: 43

Nigar : 31, 43, 51

Nigarnik : 50

Nihavend-i kebîr : 31, 44, 50

Nihavend-i rumî : 31, 44, 50

Nihavend-i sagîr : 31, 44, 50

Nikriz : 41

Nişabur : 49

Nişaburek : 31, 45

Nühüft : 31, 45

-O-

Oniki makam düzeni : 5, 26, 30, 32

-P-

Pençgah : 31, 41

-R-

Rahatfeza : 47

Rahatu-l ervah : 31, 46

Rast : 25, 33

Rehavi : 25, 35

Rekb : 31, 44, 48

Ruy-i irak : 31, 46

-S-

Sazkâr : 31, 41, 49

Sebz ender sebz : 48

Segah : 26, 40

Segah maye : 48, 51

Selmek : 26, 38, 49

Sipihir : 31, 44, 49

Sirrenk : 50

Sultanî irak : 51

Sünbüle : 31, 44

-Ş-

Şehnaz : 26, 39

Şube : 22, 26, 31

Şurî : 50

-T-

Tegannî : 27, 29

Terkîb : 22, 23, 26, 30, 31, 32

Terkîb-i hicaz : 50

Terkîb-i saba : 50

Türkî hicaz : 31

-U-

Uşşak : 25, 37

Uzzal : 31, 44

Uzzal-i acemî : 51

-V-

Vech-i hüseyinî : 31, 46, 51

-Y-

Yegah : 26, 40

-Z-

Zavilî : 31, 45, 49

Zemzeme : 31, 43

Zirefkend kuçek : 25, 34, 48

Zirgule : 25, 34, 49

Zirkeşhaveran : 31, 46, 51

Zirkeşîde : 31, 43

VI. ÖZEL İSİMLER İNDEKSİ :

-A-

- Abdullah Sayrafî : 5, 6, 23
 Abdurrahim Tırsî : 13
 Abdurrahman Câmî : 12, 14
 Abdülazîz Çelebi : 10, 14
 Abdülazîz Kirmanî : 22
 Abdülkâdir-i Meragî : 10, 11, 12, 13, 15, 22
 Ahizâde Ali Çelebi : 12, 14
 Ali Şah bin Böke : 13, 14
 Ali Şir Nevaî : 13
 Aristo : 3

-B-

- Batlamyus : 3
 Bayezid I. (Yıldırım) : 11
 Bayezid II. : 11, 13, 15
 Bedri Dilşâd : 10, 14

-C-

- Celâleddîn Fazlullah el-Ubeydî : 7
 Celâleddîn Harzemî : 22
 Celâleddîn Şüsterî : 22
 Cemâleddîn Abdullah el-Mardinî : 7

-E-

- Eşrefoğlu Rumî : 13

Euklides : 3

-F-

Farabî : 3, 4, 21, 22, 26

Fazıl Ahmet Paşa : 17

Fethullah Mü'min Şirvânî : 11, 14

Fisagor : 2

-G-

Gulâm Şadî : 13

-H-

Hacı Bayram-ı Velî : 13

Hasan Can Çelebi : 13

Hasan Kaşanî : 7

Haşim Bey : 21

Hatîb el-Erbilî : 6

Hendel : 1

Heratlı Abdülmelik : 14

Hızır Bey : 15

Hızır bin Abdullah : 10, 14

Hüseyin Baykara : 13

-İ-

İsa Çelebi : 11

İbn-i Sinâ : 3, 4, 11, 21, 22, 26

-K-

Kadıızâde Tirevî : 4, 5, 12, 15, 20, 21, 22, 23, 30

Kâtip Çelebi : 2

Kemaleddin Buharî : 22, 26

Kemaleddin Tusî : 22

Kindî : 3

Kutbeddin Mahmud Şirazî : 7

-L-

Ladikli Mehmed Çelebi : 14

Lütfullah Semerkandî : 8

-M-

Mehmed Said : 18, 19

Mevlânâ Mübarek Şah : 7

Muallim Cevdet : 18

Muhammed el-Âmulî : 7

Muhammed Bahaî : 17

Muhammed Hocendî : 8

Muhammed Lâlâ Mısri : 22

Muhyiddin Mehmed Çelebi : 11

-N-

Nafiz Paşa : 18

Nailî Kadîm : 17

Nazif Üsküdarî : 17

Nizameddin oğlu Yusuf Dede : 9, 14

-R-

Rauf Yekta Bey : 1

-S-

Safiyuddîn Urmevî : 3,4, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 21, 22

Sultan Mehmed Han II. (Fatih) : 9, 11, 15

Sultan Murad Han II. : 9

Sultan Üveys : 6, 23

Süleyman Erguner : 19

-Ş-

Şah Şucâ : 7

Şehzâde Korkut : 13

Şemseddin Nahifî : 11, 14

Şemsi İsfahanî : 22

Şeyh Şihabeddîn : 22

Şükrullah Çelebi : 10, 14

-V-

Veliyyuddin Efendi : 17

SONUÇ

Yapılan bu çalışmada, musikî nazariyatı ve makamların tarifi konusunda önemli bilgiler bulunan Kadızâde Tirevî'nin " Musikî Risalesi " yazmasının bugünkü yazıya çevrilerek, araştırmacıların faydasına sunulması düşüncesi gerçekleştirilmiştir.

Eserin, musikînin öneminden bahseden ve makamların seyirlerini açıklayan bir risale olduğu görülmüştür. Risalenin nüshalarında, makamlar belli bir düzene göre açıklanmamış, ancak yedi avaze, dört şube, kırksekiz terkeb daha önceki nazariyat kitaplarından ilham alınarak sıralanmıştır. Ayrıca, yazmalardan (D) nüshasında sahife kenarlarına da, makamlardan bazılarının seyirleri açıklanmıştır.

Eser, musikînin önemi, kullanım alanı ve gücü, kendinden önce yazılan musikî nazariyat kitaplarının tanıtılması açısından, özellikle XV. yüzyıldaki musikî nazariyatı çalışmaları hakkında bilgi vermesi açısından önemli bir kaynaktır.

BİBLİYOGRAFYA

A - Kitaplar:

Haşim Bey, Edvar, İstanbul-1864

Hızır bin Abdullah, Edvar,(Topkapı Sarayı Müzesi Kütüp.
Revan Bölümü, Nr: 1728)

İmam-ı Gazzalî, İhyau ulumid-din, İstanbul-1973

İnal İbnülemin Mahmud Kemal, Son Hattatlar, İstanbul-1970

Katip Çelebi, Keşfüzzünun, I-III M.E.Bas.Evi İstanbul-1971

Muhammed Mecdî, Hadaiku's-şakaik, İstanbul-1269

Özcan İ.Hakkı, Türk Musikîsi Nazariyatı ve Kudüm Velvele-
leri, İstanbul-1987

Şemseddin Sami, Kamusu'l Alam, I-V İstanbul-1306

Taşköprülüzade İsamuddin Ebul'hayr Ahmed Efendi, Eş-şaka-
ikun-numaniye fi ulemai'd-devletil Osmaniye,
(Nşr:Abdülkadir Özcan) İstanbul-1985

Türk Musikîsi Klasiklerinden(İlâhiler) , İstanbul Konservatuarı neşr, I-XVIII, İstanbul-1931-1939

Uz Kâzım, Musikî Istılahatı, Ankara-1964

B - Makaleler ve Ansiklopediler:

Arel H.Sadeddin,(Fatih Devrinde Türk Musikîsi) Musikî
Mecmuası, S: 63-65-69-74 , İstanbul-1953

Özergin M.Kemal,(Geç Ortaçağ Klâsik Musikîde Ezgi Dizileri)
Mızrab, S:5, İstanbul-1984

Yeşil Mustafa,(Türk Musikîsi İçin Bir Bibliyoğrafya Çalış-
ması), Musikî Mecmuası,Yıl:8,S:221, İstanbul-1966
İslâm Ansiklopedisi, I-XII, İstanbul-1966-1971
T.D.Vakfı İslâm Ansiklopedisi, I, İstanbul-1989
Öztuna Yılmaz, Türk Musikîsi Ansiklopedisi, I-III,
İstanbul-1969-1976

EK - 1

(A) NÜSHASI

[illegible][illegible]

EK - 2

(D) NÜSHASI

هزار ساله ارور

همه بد خد و نیانی عد اول خالنی اتفاق من از این
 به به و آه سبب و است که بر عالمی کوفت بر ده خد
 بکشد و نصف و بید راست بغدادی و شریح
~~بسیار است که در این کتاب~~ ساکنین نه بجهان
 با به این است ابدی و هزار معلولات صفیات
 نبات طیبات با نباتات اشیا در وصف مظهر
 رفده معطر نه طار و حسن خالک جان لذت
 و بیل هزار و دستان و ماسطی عن النور
 در دخی اند و اصحابه و انبیه و احباب
 اولیایم در بر بخت اواره و ذکر هکلی اطراف
 جازس کند زان شیخ و کسب بقا بر مصطفی

این کتاب را در سال ۱۰۰۰ هجری قمری
 در شهر تبریز در روز ۱۰ شعبان
 در ماه ۱۰۰۰ هجری قمری
 در سال ۱۰۰۰ هجری قمری

ارور و بر شو لطف او تا رکن است و دم و روز
 رسد روز و بر بحر عقید تمام آواز ابد ساکن
 ابد به مواعج جبار و عارفی تمام و مواضع
 و نشانه مقام تمام سیر اید و بزرگ
 کو بکلر بخت تو اسید بر سوز و ساز اید بکلر
 خانه نکلنده رفاض مهر و ماه رفاض و روز و قد
 و کاش نه انش و مملکت خانه ذکر و مملکت
 اوله قفل بر کو ز این بجهت با نور اکین مال
 خزیند ز غلک کر بیان و کربا آیند ز مملکت
 ناله ز اید ز رکنه قد ز کوشن به کوشن به کوشن
 و حیثی ثار و صحبت ابجا ز شکار اید و حکم هر طرفه
 سب وی الکلمات و شت وی التفتات و التفت
 ابدی بر بقده همواره و فرود است بی قرار ابدی
 اول صد و نه و کنت و بهوش و اول صورت
 و کوشن اوله و هر طرفه بکند التفتات و نظرها

مسئله در پوست نجی الیه و وگاه و نه اینوب
 عینه انک کوسه و ب مکره
 و واهی اشکار و راست
 بر سنده قوار

ایکی مقام بی دای و افغان دو رست شعبه و کمزور
 تر کسب در راه و بعد از آن راهی و کمال الدین را با
 علی بن سبنا بو عزیز از شهر مشهر جمع اولوب ترکیبی
 فرق سازانید و بحتی قضا فایده از آنرا و قوی
 اگر سیدالیند بید مشهر کمال الدین منع اید و ب
 بو بهادر را بکنک و بیش بو عزیز را در حق مشهر
 خلیفه می حضور دیند و اروپا حواله ذکر اید و
 بکش اید و ب بروزه افغان کج ذرا افغان کج اچ و
 و صوم تر قویوب بعد خلیفه نظر نداده ارکان
 دولت و جمع علما جمع اولد قنده حکمران و
 کنت او کینه علف و صوم تر قویوب حکمران در جم جوان
 اکلده و شهر به مشغول اولدی بعد اولد شیخ
 ناصر الدین به کوشه و ذرا افغانه اید و ب
 مقام را و دی و ذریه کوله ده سیر اید و ب
 دونه سکیبی که بر عهد اید اولدی حاکم کار

در این مقام که بر عهد اید اولدی حاکم کار
 در این مقام که بر عهد اید اولدی حاکم کار
 در این مقام که بر عهد اید اولدی حاکم کار

ایندی همان اکلده و شریه قویوب اولد
 و کلمه ب کوز نند و یا شریه روان اولدی شیخ
 نوای قلم اید بکنت اول حیران سید اکلده
 بشدی بر روی اید و ب خلیفه افغان اولد جوان سید
 بکندی اوج دفعه بود و افغان اولدی بو خلیفه
 و ب خلیفه کما بیزینه یازوب بود و بکند از آن قوت
 مؤذین و فتن حکمران و خلیفه جوان سید
 اندر سینه ندم کلام کل و ب مستحق کور اید
 زمان سابقه یوز و یا و ب و بیزینه کسب
 خانه سینه مسافر اولوب صاحب خانه یوز کسب
 او کز طهارت کم تر از سینه دلوب طهارت
 بو عزیز کور و کید به و غنی بوی صاحب خانه اید
 اصغر قوش صاحب خانه اید و طهره را اولد عزیز
 انی طهارت ز کید ای صاحب خانه کور و کید
 طهارت خانه کسب طهارت من بید ای بیزینه

در این مقام که بر عهد اید اولدی حاکم کار
 در این مقام که بر عهد اید اولدی حاکم کار
 در این مقام که بر عهد اید اولدی حاکم کار

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
النبى المبعوث الى الدنيا
برحمة الله وبركاته
آمين

[illegible]

Handwritten signature or name in Urdu script.

حسینی خانه سحر را دید و ب اشعری گفت و ب
چهارده و سده خانه کربن سحر اید و ب جنوب
اشعری دو دهه خانه سحر قرار گیرد باشد و سهار
سحر را بوی بوی در زیر افکنند که پناه افغان و قرار
گاهش ارمده خانه سحر در بطریق اولاد که دوگاه
خانه سحر از افغان اید و ب سده و چهارده
و پنجاه خانه کربن او و قرار در حسینی خانه
دار و ب انداز بوفار و سکه و تیر را راست
خانه کربن سحر اید و ب اشعری کید ویت و پنجاه
خانه سحر شود و ب چارگاه و سکه خانه کربن
اید و بیا پنج و سی افغانی دوگاه خانه کربن قرار
اشده که وکیل سحر بوی بوی در زیر افکنند که پناه
خانه سحر از افغان اید و ب سده و سی کید ویت و عرق
قرار اید یعنی پنج و ده خانه سحر افغان اید ویت
اشعری کید ویت سکه و دو دهه و راست خانه سحر

است و می کند و مانند سبند خان از راه شمشیر بر
نرم سوار و نرم استی و نرم چنگا و مانند ارک
سوار بد و کند و مانند سبند خان و غار و کاه
و سوار و پناه و مانند لیرین سوار بد و کوب
کند و مانند سبند خان و سوار بد و است
اولامی بود که در خانه لیرین سوار بد و کوب
سوار بد و سوار بد و سوار بد و سوار بد
عراق و کوب و سوار بد و سوار بد و کوب
مانند سبند خان و سوار بد و سوار بد
اولان نرم سوار بد و سوار بد و سوار بد
اشقی نرم استی و نرم چنگا و سوار بد
اما غار و سوار بد و سوار بد و سوار بد
مانند لیرین سوار بد و سوار بد و سوار بد
بود که در خانه لیرین سوار بد و سوار بد
است و سوار بد و سوار بد و سوار بد

١٠٠٠
 ١٠٠٠

او بود از نرسنگ دخی و لور تا اواران نرسنگ
 دنگین او لور بد نشن نرسنگ اهلک ایدر ایدر
 دید باکر معلوم اولد دریا وی ابتدا نازده خانه
 سی زیر کور ایدر نازده چار کاه قریب اولان پنج
 خانه سند نازده ایدر و ب نعلی کیدر و ب
 چار کاه و سکه خانه لری سیر ایدر و ب نعلی
 دو کاه خانه سند و قار ایدر و اما دو کاه خانه
 راست خانه سینگ با پینه بر بر کیر و ب
 دخی اولد بر و راست خانه سین سیر ایدر
 چوقوب دو کاه خانه سند قوار ایدر و نرسنگ
 سن اگر چنگ و قانوز چار سگ راست
 خانه سی قناری راست خانه سین بر ایدر
 دو کاه خانه سین قناری دو کاه خانه سین و خانه
 نرسنگ با پینه کیر حسن صحیح و اما وی و لور کور
 چار سگ راست خانه سی القند و اولان نرسنگ

این خانه ها در
 دخی و لور
 تا اواران
 نرسنگ
 است

سیر ایدر و ب نعلی نرسنگ نرسنگ خانه سند
 قوار ایدر تا سیر ایدر کاه و سکه خانه سند و ر
 اسنه نرسنگ سیر ایدر و زیر کور و نرسنگ نازده
 و راز کاه چار کاه خانه سین و نرسنگ نعلی کیدر
 و راست خانه لری سیر ایدر و ب نعلی
 نعلی و نعلی خانه چار کاه خانه سین نعلی و لری
 اولد و نعلی و سینی و سکه و نرسنگ نعلی
 دو کاه خانه لری سیر ایدر و ب نعلی چار کاه و نرسنگ
 خانه لری سیر ایدر و ب نعلی کاه خانه سند و نرسنگ
 بالکلر خانه چار سگ چنگ و نرسنگ نعلی چنگ
 سگ نعلی و نعلی و نعلی و نعلی و نعلی و نعلی
 قناری بر بر و لور و لور و لور و لور و لور
 ایدر و خانه سین با پینه بر بر و نعلی و نعلی
 اولد و ب و لری کیر ایدر و نعلی و نعلی و نعلی
 چنگ و نرسنگ و نرسنگ و نرسنگ و نرسنگ

این خانه ها در
 دخی و لور
 تا اواران
 نرسنگ
 است

اول بر دو اول خوب اندر سکه ها خانه سندان
 ابوب دوله خانه سندان و ترا بد رستن تو
 اگر خندان با خان تر جا رسک بدله خانه سندان
 غلظت بر مقدار یک رستن چنگا خانه سندان
 اغازه بد و دله خانه سندان و ترا بد رستن
 صحیح جا و ترا بد رستن چنگا خانه سندان
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 بد صحیح جا و ترا بد رستن چنگا خانه سندان
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 جواد و ترا بد رستن چنگا خانه سندان
 بد تا که معلوم اوله چنگا خانه سندان
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره

خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره

خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره

خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره
 خانه سندان چنگا خانه سندان با نیت بزره

عانه سندنه بوقا دروز کورد اچکله اچکله
مانه سی چارگاه عانه سندنه قریب له سیدل
اوله ویرا دوزا بوب بوقا و سندنه عانه بونا
سیدل بوقا کلوب بوقا کند و مانه سندنه قور
ایره رمانا چکله عانه درق قور کله یی کند
مانه سیدل بوقا رشیچکله شرفی تمام اولور
فصل اولچکله اولور کور اصفا تمام ایا بوقا
راست جان کند قور ایدر شیران اولور
قشقی تمام انا نازید و ب راست جان کند
قور ایدر کور بولور کجای تمام انا نازید
راست جان کند قور ایدر کجای تمام انا نازید
کور ایدر کجای بولور راست جان کند بولور
قور ایدر کجای بولور راست جان کند
قور ایدر کجای بولور راست جان کند
قور ایدر کجای بولور راست جان کند
قور ایدر کجای بولور راست جان کند

[illegible]

مکتبہ اسلامیہ، لاہور، پاکستان
پیشکش

اظهره و نیز اخلازا بدو بی انبوهی با اشتغال و کار
 حاشیه کشنده و قرار بدین سخن اگر اطمینان حاصل سازد
 حسینی جانده نمی کار کشند کی بلکه حاشیه کشنده
 حسینی جانده کشنده قریباً بدو بیگانه بیگانه
 اگر اشتغال حاصل کند حسینی جانده نمی کار کشنده
 بلکه حاشیه کشنده بر مقدار عمر کنی بلکه حسینی
 بجز او و در اکثر افعی نفسی است که اهل هدیه رجعت
 اید که معلوم شود و در عجب حقیقت آن اولاد که نامان
 اید و بیست تا قرار بدین سخن در در عجب اولاد که
 حسینی جانده می کار کشند کی بلکه حاشیه کشنده
 حاشیه کشنده با بیست بر هر که در و در و در و در
 بیست و بیست و در بلکه حاشیه کشنده اولاد که در
 نور و نور و در و در و در و در و در و در و در
 سخن بگویند در و در و در و در و در و در و در
 فرو داشت اید و در و در و در و در و در و در و در

راست خانه سنده قرار داده و ساری خانه را از لاله
بجای برونده فی سکه که گسترده است به این خوب است
ماده سنده قرار در این تریچه از اول در یک کوه که
تمام افغان ایدوب این خوب است ماده
قرار در این تریچه می بیند از اول در یک تریچه
افغان داده ایدوب و به غایت خانه سنده قرار
ایدوب رسته حصه را اول در یک حصه خانه می
او سنده که سکه خانه سنده از افغان ایدوب
حصه و برونده از این خوب است با سنده خانه
قرار در این تریچه اول در یک حصه خانه می او سنده
سکه خانه می حصه خانه سنده از اول در یک تریچه
که از افغان ایدوب این خوب است و سنده
خانه سنده قرار در این تریچه از اول در یک تریچه
بجای در یک حصه خانه می او سنده که سکه
خانه سنده که قلعه تریچه قرار داده و سنده از لاله

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الطاهر الطيب المصطفى وآله الطاهرين أجمعين

سنگت مابینت بربر و د کبر و ب دخی اولیور
راست خانه نشیند او زرا مغیر را د اولیور
عزیزم اگر کوچک با فاخته چو چارکت راست
خانه سخن نشیند او لاله خرم سکه حاجت
راست خانه نشیند برابر چکر سحر و راست
خانه سخن و د کلاه خانه سید بوحانه سنگ
مابینت یکد سخن نماند اگر طبع را چارکت
راست خانه سید و د کلاه خانه سنگ
مابینت با صراک مشغول چارکت راست
خانه سخن نشیند او لاله سکه خانه سنگ
را یک سخن چو طبع خوب خانه راست برابر
و راست خانه نشیند دخی بر صندرام و طبع
رونگ و سید اولیور و یک مابینت با طبع
را د اولیور را د کلاه نشیند با طبع
و دخی برابر که صندرام اولیور را د کلاه

[illegible]

~~192~~
~~193~~
~~194~~
~~195~~
~~196~~
~~197~~
~~198~~
~~199~~
~~200~~
~~201~~
~~202~~
~~203~~
~~204~~
~~205~~
~~206~~
~~207~~
~~208~~
~~209~~
~~210~~
~~211~~
~~212~~
~~213~~
~~214~~
~~215~~
~~216~~
~~217~~
~~218~~
~~219~~
~~220~~
~~221~~
~~222~~
~~223~~
~~224~~
~~225~~
~~226~~
~~227~~
~~228~~
~~229~~
~~230~~
~~231~~
~~232~~
~~233~~
~~234~~
~~235~~
~~236~~
~~237~~
~~238~~
~~239~~
~~240~~
~~241~~
~~242~~
~~243~~
~~244~~
~~245~~
~~246~~
~~247~~
~~248~~
~~249~~
~~250~~
~~251~~
~~252~~
~~253~~
~~254~~
~~255~~
~~256~~
~~257~~
~~258~~
~~259~~
~~260~~
~~261~~
~~262~~
~~263~~
~~264~~
~~265~~
~~266~~
~~267~~
~~268~~
~~269~~
~~270~~
~~271~~
~~272~~
~~273~~
~~274~~
~~275~~
~~276~~
~~277~~
~~278~~
~~279~~
~~280~~
~~281~~
~~282~~
~~283~~
~~284~~
~~285~~
~~286~~
~~287~~
~~288~~
~~289~~
~~290~~
~~291~~
~~292~~
~~293~~
~~294~~
~~295~~
~~296~~
~~297~~
~~298~~
~~299~~
~~300~~
~~301~~
~~302~~
~~303~~
~~304~~
~~305~~
~~306~~
~~307~~
~~308~~
~~309~~
~~310~~
~~311~~
~~312~~
~~313~~
~~314~~
~~315~~
~~316~~
~~317~~
~~318~~
~~319~~
~~320~~
~~321~~
~~322~~
~~323~~
~~324~~
~~325~~
~~326~~
~~327~~
~~328~~
~~329~~
~~330~~
~~331~~
~~332~~
~~333~~
~~334~~
~~335~~
~~336~~
~~337~~
~~338~~
~~339~~
~~340~~
~~341~~
~~342~~
~~343~~
~~344~~
~~345~~
~~346~~
~~347~~
~~348~~
~~349~~
~~350~~
~~351~~
~~352~~
~~353~~
~~354~~
~~355~~
~~356~~
~~357~~
~~358~~
~~359~~
~~360~~
~~361~~
~~362~~
~~363~~
~~364~~
~~365~~
~~366~~
~~367~~
~~368~~
~~369~~
~~370~~
~~371~~
~~372~~
~~373~~
~~374~~
~~375~~
~~376~~
~~377~~
~~378~~
~~379~~
~~380~~
~~381~~
~~382~~
~~383~~
~~384~~
~~385~~
~~386~~
~~387~~
~~388~~
~~389~~
~~390~~
~~391~~
~~392~~
~~393~~
~~394~~
~~395~~
~~396~~
~~397~~
~~398~~
~~399~~
~~400~~
~~401~~
~~402~~
~~403~~
~~404~~
~~405~~
~~406~~
~~407~~
~~408~~
~~409~~
~~410~~
~~411~~
~~412~~
~~413~~
~~414~~
~~415~~
~~416~~
~~417~~
~~418~~
~~419~~
~~420~~
~~421~~
~~422~~
~~423~~
~~424~~
~~425~~
~~426~~
~~427~~
~~428~~
~~429~~
~~430~~
~~431~~
~~432~~
~~433~~
~~434~~
~~435~~
~~436~~
~~437~~
~~438~~
~~439~~
~~440~~
~~441~~
~~442~~
~~443~~
~~444~~
~~445~~
~~446~~
~~447~~
~~448~~
~~449~~
~~450~~
~~451~~
~~452~~
~~453~~
~~454~~
~~455~~
~~456~~
~~457~~
~~458~~
~~459~~
~~460~~
~~461~~
~~462~~
~~463~~
~~464~~
~~465~~
~~466~~
~~467~~
~~468~~
~~469~~
~~470~~
~~471~~
~~472~~
~~473~~
~~474~~
~~475~~
~~476~~
~~477~~
~~478~~
~~479~~
~~480~~
~~481~~
~~482~~
~~483~~
~~484~~
~~485~~
~~486~~
~~487~~
~~488~~
~~489~~
~~490~~
~~491~~
~~492~~
~~493~~
~~494~~
~~495~~
~~496~~
~~497~~
~~498~~
~~499~~
~~500~~
~~501~~
~~502~~
~~503~~
~~504~~
~~505~~
~~506~~
~~507~~
~~508~~
~~509~~
~~510~~
~~511~~
~~512~~
~~513~~
~~514~~
~~515~~
~~516~~
~~517~~
~~518~~
~~519~~
~~520~~
~~521~~
~~522~~
~~523~~
~~524~~
~~525~~
~~526~~
~~527~~
~~528~~
~~529~~
~~530~~
~~531~~
~~532~~
~~533~~
~~534~~
~~535~~
~~536~~
~~537~~
~~538~~
~~539~~
~~540~~
~~541~~
~~542~~
~~543~~
~~544~~
~~545~~
~~546~~
~~547~~
~~548~~
~~549~~
~~550~~
~~551~~
~~552~~
~~553~~
~~554~~
~~555~~
~~556~~
~~557~~
~~558~~
~~559~~
~~560~~
~~561~~
~~562~~
~~563~~
~~564~~
~~565~~
~~566~~
~~567~~
~~568~~
~~569~~
~~570~~
~~571~~
~~572~~
~~573~~
~~574~~
~~575~~
~~576~~
~~577~~
~~578~~
~~579~~
~~580~~
~~581~~
~~582~~
~~583~~
~~584~~
~~585~~
~~586~~
~~587~~
~~588~~
~~589~~
~~590~~
~~591~~
~~592~~
~~593~~
~~594~~
~~595~~
~~596~~
~~597~~
~~598~~
~~599~~
~~600~~
~~60~~

چهارگاه خانه سنده قرار بر رستن نما و درگاه
 اول در که تیر و گاه خانه سنده چهارگاه قرار بر تیر
 سینه که یک و یک قرار بر رستن تیر و گاه خانه
 چهار و در یعنی بر که تیر راست تیر راست مکتبی
 تیر و گاه خانه سنده و تیر چهارگاه و در یعنی تیر
 و گاه خانه سنده و حسین خانه سینه که تیر چهارگاه
 و نیز اگر یک یک با قافله تیر و تیر راست
 خانه سینه که تیر بر و تیر چهارگاه سینه که تیر
 چهارگاه تیر راست خانه سنده بر و در و تیر
 تیر و گاه خانه سینه و تیر بر رستن اگر مشکلی
 چهارگاه تیر راست خانه سینه که تیر بر و تیر
 سوم بر و در سینه که تیر چهارگاه اگر اگر مشکلی
 و بر سینه که تیر بر و تیر چهارگاه که تیر بر و در
 نخست اول که تیر و گاه خانه سنده بر و در
 و خانه تیر و تیر مشکلی قرار بر تیر و تیر مشکلی

در سینه که تیر
 بر و تیر چهارگاه
 سینه که تیر
 بر و تیر چهارگاه

تیر و گاه خانه سنده قرار بر رستن
 بر و تیر و تیر مشکلی و گاه خانه سنده
 قرار بر رستن سینه اول که تیر و گاه خانه
 قرار بر تیر و تیر مشکلی که یک یک قرار
 بر رستن یعنی تیر و گاه خانه سنده و حسین خانه
 سینه که تیر و اول و در بر تیر که یک اول در سینه
 اول که تیر و گاه خانه سنده بر و تیر
 چهارگاه تیر و تیر بر سینه که یک خانه سنده و تیر
 بر رستن که یک اول که تیر و تیر چهارگاه
 قرار بر تیر و تیر و گاه خانه سنده و تیر
 قرار اول که حسین خانه سنده بر و تیر و تیر
 مشکلی که تیر و تیر بر رستن نما و تیر و تیر
 تیر و گاه خانه سنده چهارگاه و حسین خانه
 تیر مشکلی چهارگاه قرار بر رستن نما و تیر و تیر
 و گاه خانه سنده چهارگاه و تیر مشکلی که تیر

اولی که نیز دلخواه ماند سجد و سجده کرد و در دست
سکاه بر زمین گذاشت و ایندوب اشغال نمود و گاه حادثه
قرار بر پادشاه و جنتیجین و دلدار کرد تا نام غلام را بگوید
مجموعه را بدینست خوانا و مجرم و دلدار تا نام غلام را بگوید
مجموعه را بدینست چنانکه اشغال و دلدار تا نام غلام را بگوید
اغلا تا به موجب مجرم قرار بدینست اشغال و دلدار کرد
تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
چنانکه تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
اولی که پس از آنکه تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
بود که در آنکه قرار بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
حادثه می افتاد و در آنکه تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
اشغال و در آنکه تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
مجموعه را بدینست چنانکه اشغال و دلدار تا نام غلام را بگوید
حقیقت بدینست که گاه تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد
در اصل و در آنکه تا نام غلام را بدینست مجرم قرار بدینست چنانکه اشغال و دلدار کرد

[illegible]

